

Eveliina Kinnala

ASENNE RATKAISEE

Kuntoutuksen koulutusohjelma
2018

ASENNE RATKAISEE

Kinnala, Eveliina
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kuntoutuksen koulutusohjelma
Helmikuu 2018
Ohjaaja: Hautala, Tiina
Sivumäärä: 70
Liitteitä: 3

Asiasanat: asenteet, suvaitsevaisuus, turvapaikanhakija, yläkoulu.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää Laitilan yläkoululaisten ja heidän huoltajiensa asenteita, suvaitsevaisuutta sekä suhtautumista erilaisiin ihmisiin. Lisäksi paikkakunnalla opiskelevat ulkomaalaiset oppilaat saivat kertoa, miten he koulussa viihtyivät.

Tähän opinnäyteyöhön osallistuneiden oppilaiden mielestä Laitilan yläkoulu on hyvä paikka. Valtaosa oppilaista viihtyy ja yhteishenki on hyvä. Jokainen saa olla oma itsensä. Oppilaiden huoltajat vastasivat pääsääntöisesti olevansa suvaitsevaisia tai melko suvaitsevaisia. Huoltajat vastasivat vaikuttavansa tietoisesti vain vähän jälkikasvunsa valintoihin seurustelun tai ystävien suhteen. Enemmän vaikutusvaltaa pyrittiin käyttämään tulevaisuudensuunnitelmien ja mielipiteiden suhteen.

Työperäisen maahanmuuton seurauksena Laitilassa asuvat nuoret viihtyivät siellä hyvin, turvapaikanhakijanuoret kokivat jääneensä yhtä lukuun ottamatta vähintäänkin huomiotta. Turvapaikanhakijanuoria oli yläkoulussa vain muutamia kerrallaan. Nuoret eivät kertoneet kiusaamisesta tai mistään ikäväksi kokemastaan kohtelustaan aikuisille. Osa turvapaikanhakijanuorista kuvaili kohteluaan nuorison parissa hyvin ikävänä, jopa rasmin tunnusmerkkejä täyttävänä, haastatteluista nuorista kukaan ei kuitenkaan käyttänyt haastatteluissa sanaa rasismi. Monet turvapaikanhakijanuorista olivat riittävän sensitiivisiä ymmärtämään vanhempiensa murheet ja stressitilan, joten he vaikenivat kohtaamistaan ongelmista myös perheensä parissa. Osa vanhemmista ei suostunut uskomaan näitä ikäviä asioita edes niistä heille kerrottaessa.

Tämän opinnäytetyön valossa näyttää siltä, että Laitilan yläkoulussa turvapaikanhakijanuoria on lukumäärältään liian pieni määrä kerrallaan, vain muutamia yksittäisiä turvapaikanhakijanuoria koulussa, jossa opiskelee yli kolme sataa paikallista oppilasta. Suurin virhe yksilön kannalta katsottuna tapahtui maahanmuuttoviranomaisten taholta siinä, että Laitilaan sijoitettiin vain muutamia yläkouluikäisiä nuoria. Nuoren herkkä kehitysikä ja turvapaikanhakijan mahdollinen kriisitausta huomioon ottaen on tärkeää maahanmuuttoviranomaisten taholta varmistaa, että erityisesti uudelle vastaanottopaikkakunnalle sijoitetaan yläkouluikäisiä enemmän kuin vain yksi tai muutama. Asian tärkeys vain korostuu, jos nuoret ovat ulkonäöltään tai kulttuuriltaan valtaväestöstä erottuvia.

Työssä käytettiin menetelminä Webropol- kyselyä, teemahaastattelua sekä havainnointia.

ATTITUDE MATTERS

Kinnala, Eveliina

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in rehabilitation

February 2018

Supervisor: Hautala, Tiina

Number of pages: 70

Appendices: 3

Keywords: charity, attitudes, asylum seeker, upper level.

The purpose of this thesis is to focus on Laitila's upper school students and their caregiver's attitudes and tolerance towards different people. In addition, foreign students who are studying in the community shared what they enjoyed about the school.

According to the students who participated in this study, Laitila upper school is a good place to be. The vast majority of the students enjoy it and there is great team spirit. Everyone is very individualistic. Pupils' caregivers are mostly tolerant. They stated they do little to influence the choices of friends or dating relationships, but are more involved with their future plans.

Because of work related immigration, young people living in Laitila enjoyed it very much. The asylum seeker's youth felt they could be independent but were also not ignored. There were only a few asylum seekers in the upper school during the same time. Most young people did not report bullying or any unpleasant treatment for adults. Some of the asylum seeker's youth described their treatment as quite unpleasant and hinted towards the possibility of racism, even though the word racism was not used during the student interviews. Many of the young asylum seekers displayed sensitivity and understanding toward the sorrows and stress of their parents, so they didn't talk to them about the problems they faced. Some parents refused to believe these unpleasant matters after they were told about them.

It appears that the number of asylum seekers in Laitila upper secondary school is too small. With over 300 local pupils at school, there just aren't enough asylum seeker students there at a time. The biggest mistake in Laitila was made when immigration authorities placed only a few young asylum seekers there at the same time. The sensitive development age of young person and the background of the asylum seeker is of vital importance to the immigration authorities. The importance of this issue will only be addressed if asylum seekers look different or are minorities.

The methods used were Webropol questionnaire, theme interviews and observation.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	KESKEISET KÄSITTEET	6
2.1	Asenteet ja arvot	7
2.1.1	Suvaitsevaisuus.....	8
2.1.2	Monikulttuurisuus.....	10
2.1.3	Erilaisuus	11
2.1.4	Syrjintä	12
2.1.5	Rasismi	13
2.1.6	Osallisuus ja syrjäytyminen.....	14
2.2	Maahanmuuttaja.....	16
2.2.1	Työperäinen maahanmuutto	18
2.2.2	Turvapaikanhakija	18
2.3	Suomalainen koulu ja maahanmuuttajaoppilas.....	20
3	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET, TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMA	22
4	TIEDONKERUUMENETELMÄT	23
4.1	Muut toimenpiteet.....	27
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET	28
5.1	Nuoret	29
5.2	Huoltajat.....	33
5.3	Oppilaiden ja huoltajien yhteiset kyselyosiot	39
5.4	Maahanmuuttajanuorten haastattelut	45
5.5	Havainnot	47
5.6	Hyviä käytäntöjä	47
5.6.1	Närpiö	48
5.6.2	Punkalaidun	49
5.6.3	Lappajärvi.....	50
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	51
7	POHDINTA	57
7.1	Prosessin eteneminen	58
7.1	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	60
7.2	Jatkotutkimuskohteet	63
8	LÄHTEET	65
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Vuonna 2015 Euroopan alueelle alkoi räjähdysmäinen pakolaisvirtaus, joka asetti Suomen ja useat muut maat aivan uudenlaisen tilanteen eteen. Kriisi johtui pääosin Syyrian, Irakin ja Afganistanin heikentyneistä sisäisistä tilanteista. Tämän kriisin on puhuttu olevan pahin laatuaan toisen maailmansodan jälkeisessä Euroopassa.

Kriisin seurauksena syksyllä maahamme saapui runsaasti turvapaikanhakijoita (88 273 kpl). Suomeen perustettiin nopealla tahdilla yli 120 vastaanottokeskusta ja lähes 60 alaikäisyksikköä. (Maahanmuuttoviraston [www-sivut 2017.](#)) Vajaa neljännes Suomesta turvapaikkaa hakeneista oli alle 18-vuotiaita, alaikäisten määrä oli hieman Euroopan keskiarvoa pienempi (Moisio, Gissler, Haapakorva & Myllyniemi, 2016, 42). Laitilaan perustettiin Varsinais-Suomen Punaisen Ristin toimesta hätämaajoitusyksikkö 1.9.2015, joka muuttui myöhemmin syksyllä 200 hengen vastaanottokeskukseksi. Vastaanottokeskus suljettiin elokuun lopussa 2017.

Laitila on pieni vakkasuomalainen kaupunki, jossa on 8520 asukasta. Kaupungissa on erikoistunutta maataloutta, kuten kanataloutta ja vihannesviljelyä. (Varsinais-Suomen liiton [www-sivut 2017.](#)) Laitila on hyvin monikansallinen pieni maalaiskaupunki, ja entisen kaupunginjohtajan mukaan se on asukaslukuunsa nähden suhteutettuna jopa Suomen ”monikulttuurillisin”. Kaupunkikuva on kuitenkin ollut muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta hyvinkin ”valkoinen”, erivärisiin ihmisiin ei Laitilan katukuvassa oltu totuttu ennen syksyä 2015.

Opinnäytetyössäni tarkastelen Laitilan kaupungin yläkouluikäisten nuorten sekä heidän huoltajiensa asenteita, suvaitsevuutta ja valmiuksia kohdata erilaisia ihmisiä. Huoleni alla ovat erityisesti maahanmuuttajanuoret, joita paikkakunnalla asuu sekä työperäisen maahanmuuton johdosta että maahanmuuttoviranomaisten toimesta turvapaikkaprosessin ajan. Koulupäivän aikainen kasvatuksellinen kuntoutus on merkittävä osa lapsen ja nuoren kotoutumisprosessia. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on herättää ajatuksia ja mahdollistaa laadullisesti parempi elämä statukseltaan tai ulkonäöltään erilaiselle tulijalle.

Työni toimeksiantajana toimi Laitilan Varppeen koulu, joka on kaupungin ainoa yläkoulu (7. – 9. luokka). Koulun rehtori toimii aktiivisena vaikuttajana paikkakunnalla, ja koulu osoittaa kiinnostusta nuorisolle suunnattuihin projekteihin tekemällä yhteistyötä paikkakunnan muiden toimijoiden kanssa myös koulun ulkopuolella.

Yhteistyö koulun ja Turun vastaanottokeskuksen Laitilan toimipisteen välillä toimi koko vastaanottokeskuksen elinkaaren ajan. Osallistuin itse vastaanottokeskuksen toimintaan tiiviisti ja paikallisena asukkaana pääsin seuraamaan läheltä paikkakuntalaisten tunnelmia turvapaikanhakijoiden alkutaipaleesta.

Varppeen koulussa oli pieni määrä turvapaikanhakijanuoria ja sopeutuminen kouluun oli vaihtelevaa. Teini-ikä on herkkä ikäkausi ihmisen elämässä. Kun siihen lisätään turvapaikkaprosessi, vieras kulttuuri sekä mahdollisesti syrjivä kohtelu, toivon työni herättelevän myös paikallista nuorisoa pohtimaan tilannetta, mitä jos itse olisin samassa asemassa. Yksilö, jonka juuret ovat muualla kuin Suomessa, kohtaa monenlaisia erilaisuutta suhteessa ikätovereihin, eikä kaikki erilaisuuden kokeminen johdu rasismista (Rastas, 2007, 12). Työni tavoite onkin selvittää, mistä Laitilassa ilmenevät mahdolliset haasteet johtuvat. Työsarkaa suvaitsevaisemman ja avoimemman yhteiskunnan puolesta tuntuu riittävän.

Opinnäytetyöni teoreettisena viitekehyksenä ovat asenteet ja arvot sekä maahanmuuttajat. Opinnäytetyö on tehty kuntoutuksellisella näkökulmalla. Teoreettisesta viitekehyksestä se rajattiin laajan kokonaisuutensa vuoksi pois luottaen sen tulevan esiin tutkimustuloksissa. Opinnäytetyö on toteutettu käyttäen sekä laadullisia että määrällisiä tutkimuksen keinoja. Menetelminä käytössä ovat kyselytutkimus, teema-haastattelut sekä havainnointi.

2 KESKEISET KÄSITTEET

Työni toteutumiseen liittyviä keskeisiä käsitteitä ovat asenteet ja arvot, ja niiden myötä suvaitsevaisuus, osallisuus sekä erilaisuus ennakkoluuloineen. Ulkomaalais-

ten ollessa kartoituksen kohteena nousevat monikulttuurisuus, vihapuhe ja rasismi olennaiseksi osaksi. Lisäksi keskeisellä sijalla ovat osallisuus vastaparinaan syrjäytyminen sekä maahanmuuttajat. Tutkittaviksi maahanmuuttajanuorten kohderyhmiksi valikoituivat Laitilan nykyisen maahantulotaustan mukaisesti siirtolaiset ja turvapaikanhakijat.

2.1 Asenteet ja arvot

Ihmisten käsitykset ja uskomukset maailmasta muodostavat arvojen ja asenteiden silmälasit, joiden läpi maailmaa katsellaan (Helne, 2002, 15). Asenteet voivat olla positiivisia, neutraaleja tai negatiivisia toimintavalmiuksia, jotka auttavat päättävässä siitä, miten toimia missäkin tilanteessa. Asenteita syntyy jatkuvasti ihmisen kohdatessa uusia asioita, mutta niiden joukossa on myös erittäin pysyviä ja vakaita asenteita, kuten rotuennakkoluulot tai poliittiseen suuntautuneisuuteen liittyvät asenteet. (Erwin, 2001, 3–18.)

Erwinin mukaan sosiaalipsykologian kautta asennetta määriteltäessä, sille löytyy jokin sosiaalinen kohde ja itse asenne koostuu siihen liittyvästä tiedosta ja tunteesta. Asenteiden avulla havainnoidaan myös ympäristöä, jäsennetään kokemuksia itselle mielekkäiksi kokonaisuuksiksi ja ohjataan käyttäytymistä sosiaalisissa tilanteissa. Myös ihmissuhteiden ylläpitämiseen tarvitaan asenteita, ja jopa minäkäsitys perustuu asenteisiin. Asenteet ovat kuitenkin pohjimmiltaan kuvitteellisia rakenteita, joita voidaan mitata vain tutkittavan käytöstä seuraamalla. Teoreetikot uskoivat pitkään asenteiden olevan yksinomaan opittuja, mutta nykyään uskotaan myös biologisen perimän vaikuttavan asenteiden syntyyn. (Erwin, 2001, 3–18.)

Asenteisiin liittyvät läheisesti myös käsitteet ajankuva ja arvo. Ajankuva välittyy ihmisille arkielämän välityksellä, esimerkiksi kokemusten, havaintojen, joukkoviestimien tai mainonnan kautta. (Helne, 2002, 15). Ajankuva on muuttuva, ja se on yksilön tahdosta riippumaton. Ajankuvassa ilmeneviin muutoksiin reagoidaan ilmaisemalla arvoja asenteiden kautta (Puohiniemi, 2002, 6.)

Joutuessamme vaikeaan valintatilanteeseen, arvot toimivat valintoja ohjaavina periaatteina. Arvot ovat myös tiedostettuja motiiveja, mutta tämä yhtälö ei päde toisin päin, eli kaikki motiivit eivät ole arvoja. Esimerkiksi kateus, ahneus tai viha saattavat toimia usein motiiveina teoille, muttei niitä missään mielessä voi määritellä valintoja ohjaaviksi arvoiksi. Ne eivät välttämättä ole tiedostettuja toimintaa ohjaavia motiiveja, koska niistä puuttuu arvoille ominainen kulttuurillisesti hyväksyttävä positiivinen tunnelataus sekä usein myös pysyvyys. Arvot ja motiivit säätelevät kummatkin ihmisen käyttäytymistä. Arvo määrittää teolle halutun suunnan muuttuen yleensä hitaasti eli arvojen voidaan sanoa olevan suhteellisen vakaita. (Puohiniemi, 2002, 19–20.)

Arvomaailma on perinteisesti muodostunut edellisten sukupolvien aatteisiin kertomusten ja kertojien välityksellä. Nykynuoret edustavat uutta sukupolvea, he ovat saaneet tietoa laajasti koko maailmasta teknologian kehityksen ja globalisaation myötä. Nämä muutokset ovat nähtävissä arvomaailman muutoksina erityisesti ekologisessa ajattelussa. Viitekehys, jonka varaan maailmankuva rakentuu, perustuu yleensä kuitenkin tiettyihin lähiympäristöstä peräsin oleviin olettamuksiin. (Helve, 2002, 15–16.)

2.1.1 Suvaitsevaisuus

Suvaitsevaisuus ja erilaisuuden ymmärtäminen ovat arvoja, joita monet meistä kysyttäessä tunnustavat kannattavansa. Silti yleinen arvomaailma viestii kovin erilaista asennetta. Avaamalla television tiettyyn aikaan päivästä, usealta kanavalta samanaikaisesti meille näytetään kansainvälisiin maksullisiin ohjelmaformaatteihin pohjautuvia tosi - TV -ohjelmia, joissa olennaisena osana on korostaa muiden kelvottomuutta ja surkeutta. Oman erinomaisuuden korostaminen saattaa jopa omaan ryhmään kuuluvien kanssapelaajien kustannuksella on mahdollista. Ohjelmissa ei pyritä kokoamaan ihmisiä yhteen ja saavuttamaan yhteisiä tavoitteita vaan useimmiten pyritään löytämään joku, joka voidaan äänestää ulos. Ihmisten julkinen nöyryytys tyydyttää katsojien tirkistelyhaluja ja päästää heidät nauttimaan murtuneiden ihmisten kärsimyksillä. Näissä suosituissa ohjelmissa ei pisteitä saa muista välittämällä ja ryhmähengen rakentamisella vaan sen hajottamisesta. (Reivinen, 2013, 8.)

Ihannoimalla ja katsomalla tämänkaltaisia ohjelmia helposti hyväksymme tällaisen toiminnan jollain tasolla myös omassa mielessämme, ja vähintäänkin annamme kyseenalaisen mallin lapsille ja nuorille siitä, mikä on hyväksyttyä toimintaa. Edellä kuvatun esimerkin kaltaisilla toiminnoillamme saatamme kaikessa näennäisessä suvaitsevaisuudessamme tarkemmin ajateltuna olla lopulta suuria syrjäyttäjiä.

Suvaitsevaisuus on demokratiaa ja laillisuutta tukeva velvoite, jonka mukaan ihminen saa pitää kiinni vakaumuksestaan ja hänen pitää sallia se myös muille. Suvaitsevaisuus on maailmamme kulttuureiden, ilmaisutapojen, inhimillisten elämänmuotojen rikkaan moninaisuuden kunnioitusta, hyväksyntää ja arvostusta. ”Suvaitsevaisuuden päivänä YK muistuttaa kaikkia kunnioittamaan ihmisten moninaisuutta, vapautta ja tasa-arvoa ja kannustaa erilaisten kulttuurien, yhteiskuntien ja ihmisten väliseen yhteistyöhön, arvostukseen ja vuorovaikutukseen.” Suvaitsevaisuuden päivää vietetään kansainvälisesti 16.11. Sitä vietetään vuonna 1995 Unescon jäsenvaltioiden hyväksymän suvaitsevaisuuden periaatteiden julistuksen merkkipäivänä. Julistuksessa todetaan suvaitsevaisuuden olevan muutakin kuin vain vaalittava arvo, se on myös edellytys rauhalle sekä yleiselle taloudelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle. (Suomen YK-liiton [www-sivut](http://www.suvaitsevaisuus.fi) 2017.)

Suvaitsevaisuus on ennen kaikkea kunnioittamisen kykyä. Se on kykyä kunnioittaa toista ihmistä arvostettavana ja tasavertaisena huolimatta mahdollisista eroavaisuuksista uskonossa, puhekielessä, ihonvärissä, kansalaisuudessa tai seksuaalisessa suuntautumisessa. Suvaitsevaisuus rakentuu ihmissuhdetaidoista, ongelmansietokyvystä, yhteistyökyvystä, ristiriitojen sovittelutaidoista sekä pyrkimyksestä nähdä erilaisuus rikkautena uhkan sijaan. Suvaitsevaisuus on avointa, hyväksyvää suhtautumistapaa. (Wahlström, R. 1997, 99.)

Suvaitsevaisuus käsitteenä on kiistanalainen, se on voitu tulkita jopa kaiken hyväksymiseksi ja välinpitämättömyydeksi (Wahlström, 1997, 99). Kuitenkin suvaitsevaisuus erilaisuutta kohtaan pohjautuu muun muassa vahvaan minäkuvaan. Kun ihminen luottaa itseensä, hän voi olla avoin myös uusille kokemuksille. (Liebkind 1996, 147.) Suvaitsevaisuuden käsite on sulautunut tiiviisti suomalaiseen monikulttuurisuutta koskevaan keskusteluun, vaikka itse suvaitsevaisuus käsitteenä on satoja vuosia vanha ja käsite monikulttuurisuus on uudempi (Suurpää, 2005, 41–42).

2.1.2 Monikulttuurisuus

Jos monikulttuurisuutta tarkastellaan vain sanana, se tarkoittaa että samassa yhteiskunnassa elää rinnakkain toisistaan poikkeavia ryhmiä. Käsitteenä monikulttuurisuus on moninaisempi käsite, edellisen kuvauksen lisäksi sitä käytetään usein normatiivisena ja poliittisena käsitteenä määriteltäessä eri ryhmien välisiä suhteita. Myös etnisten vähemmistöryhmien tasavertaisuutta valtaväestön kanssa tai maahanmuuttajien oikeutta säilyttää oma kielensä ja kulttuurinsa kutsutaan monikulttuurilliseksi. Tarkasteltaessa monikulttuurisuutta yksilön näkökulmasta voidaan sen todeta koskevan jokaista yksilöä ja koko yhteiskuntaa. Ihmisen katsotaan kuuluvan yhteiskunnassa erilaisiin etnisiin sekä erilaisiin alakulttuuriin ryhmiin, ja näin monikulttuurillisuus toteaa yhteiskunnan tilan. (Mammon, 2010, 18–19.) Huttunen, Löytty ja Rastas (2005, 21) lisäävät monikulttuurisen käsitteen haastavuutta sillä, että se määrittää asiantilan kuvailun ohessa myös sen seurauksia. Termiä käytetään myös tulevaisuuden suuntautuvana, ihanteita ja tavoitteita asettavassa merkityksessä.

Monikulttuurisuus on heterogeenistä, siksi siitä usein puhutaan monikossa. Yhteiskunnan monikulttuurisuusdiskurssit ovat keskenään erilaisia, mutta yleensä ne perustuvat ajatukseen, että jossain tilanteessa tai paikassa elää taustaltaan erilaisia ihmisiä. Monikulttuurisuuden moninaisuuteen sisällytetään tilanteesta riippuen kulttuuri, etnisyys, kieli, seksuaalisuus ja vammaisuus. Monikulttuurisuusdiskurssit ovat yleistyneet Suomessa maahanmuuttajien määrän lisääntyttyä sekä ihmisten liikkuvuuden lisääntymisen ja globalisaation myötä, mutta myös Euroopan unioniin liittyminen ja yleinen identiteettipolitiikan merkityksen kasvu ovat osaltaan vaikuttaneet asiaan. (Horsti, 2005, 185, 192.)

Monikulttuurisuus kuuluu siis ehdottomasti aikamme avainsanoihin. Yhä useammin Suomessakin joudutaan pohtimaan, mikä yhdistää ihmisiä ja mikä erottaa. Historian valossa tarkasteltuna ei ole olemassa ”puhtaita” kulttuureita, vaan kaikki kulttuurit ovat syntyneet vuorovaikutuksesta ja vuorovaikutuksissa. Meillä suomalaisillakin on keskenämme suuria eroja, mutta moninaisuutemme jää usein näkemättä suomalaisuutta määriteltäessä. Suomalainen yhteiskunta on varsin avoin ulkopuolelta tuleville kulttuurisille vaikutteille. (Lehtonen & Löytty, 2003, 7–9.) Kuitenkin maahanmuuttajien kokemus suomalaisten joukkoon pääsystä ei ole aina positiivinen. Esimerkiksi

maahanmuuttajataustainen Umayya Abu-Hanna arvostelee suomalaisten monikulttuurisuutta ja vähemmistöjen vastaanottoa melko kovasanaisesti kirjassaan *Multikulti* (Abu-Hanna, 2012).

Meiltä suomalaisilta puuttuu monien muiden maiden kokemus kolonialismin aiheuttamasta muuttoliikkeestä etelästä pohjoiseen. Entiset siirtomaaisännät ovat tottuneet kohtaamaan erilaisuutta, ja sen myötä monikulttuurillisuustutkimuksia on näissä maissa tehty paljon pidempään kuin meillä. Vaikka Suomesta puuttuvat aiemmat omakohtaiset kokemukset, voimme hyödyntää muiden kokemuksia soveltaen ne omaan kontekstiimme. (Lehtonen & Löytty, 2003, 10).

Suomessa asuvia nuoria voi kutsua monikulttuuriseksi sukupolveksi. Tämä ei tarkoita sitä, että nuoret väistämättä olisivat aikuisväestöä moniarvoisempia ja avoimempia asenteiltaan tai toimintatavoiltaan, mutta suomalaisen yhteiskunnan monikulttuuristuvan arjen voi katsoa koskettavan erityisesti nuorta sukupolvea. Nuoret osallistuvat koko elämänsä aikana kulttuurien välisiin neuvotteluihin toisin kuin aikuiset, jotka vasta opettelevat monikulttuurisuutta muuttuvassa yhteiskunnassa Suomen muututtua uudella tavalla maahanmuuttomaaksi. (Harinen & Suurpää, 2003, 5.)

2.1.3 Erilaisuus

Jo vuosisatojen ajan tutkijat ovat yrittäneet etsiä selitystä ihmisten erilaisuudelle. Asiaa tutkitaan useissa tutkimuslaitoksissa ympäri maailman, mutta kukaan ei ole vielä esittänyt varmaa vastausta. (Prashnig, 2003, 31.) Monikulttuurisuudesta puhuttaessa nojataan pääasiassa ajatukseen erilaisuuden suvaitsemisesta, joka puolestaan perustuu oletukseen toisten lähtökohtaisesta erilaisuudesta. Oletusarvo määräytyy siis määrittelijän omasta ajatuksesta omasta ryhmästään, ja siitä toisesta poikkeavasta ryhmästä, jonka erilaisuutta suvaitaan suvaita. (Lehtonen & Löytty, 2003, 8.) Erilaisuus näyttäytyy yksilöllisyytenä, myönteisen erottumisen strategiana tai se näyttäytyy yhteisöllisenä poikkeavuutena, taakkana, joka kutistaa yksilön toimintamahdollisuuksia niin ryhmän sisällä kuin laajemmin yhteiskunnassa. Erilaisuutta voi tulkita yksilön tai ryhmän voiman tai vastaavasti voimattomuuden symbolina, siihen voi liittyä joko myönteisiä tai kielteisiä merkityksiä. (Suurpää, 2002, 39.)

Erottelu meihin ja heihin tai voimallisiin ja voimattomiin perustuu pitkälti ulkonäöllisiin tekijöihin. Suurpään mukaan aikamme yhteiskunnassa erilaisuuden hierarkia avautuu eräänlaisena visuaalisena järjestyksenä, jossa menestymisen ja pärjäämisen tai voimattomuuden ja syrjäytymisen piirteet on mahdollista nähdä ulkonäöstä tai ruumiista. Tämä korostuu erityisesti maahanmuuttajien kohdalla. (Suurpää, 2002, 40–41.)

Siellä missä on luokitteluja ja järjestystä, on yleensä myös eriarvoisuutta. Ryhmittely ja luokittelu tuottavat ja ilmentävät sosiaalisia valtakamppailuja: toiseutta, marginaaleja ja keskiöitä. Näillä sisään ja ulos sulkevilla luokitteluilla, määrittelemällä meitä, heitä, omia ja vieraita, yhteisöt ja kulttuurit varmistavat omaa olemassaoloaan. (Kivijärvi & Harinen, 2009, 76.)

2.1.4 Syrjintä

”Syrjintä on ihmisten välisiin eroihin perustuvaa ei-hyväksyttävää erottelua”, tämän vuosikymmeniä vanhan määritelmän esitti professori Scheinin. Silloin syrjintä koettiin koskevan erityisesti vähemmistöjä. Myöhemmin ilmiö on laajentunut koskemaan myös ei-vähemmistöön kuuluvia. Syrjinnän kohteeksi ennakkoluulojen tai tietämättömyyden vuoksi helpommin joutuvat henkilöt ovat heitä, jotka eivät sulaudu enemmistöihin tai keskivertoihin eri tilanteissa. (Lepola, 2006, 9.)

Syrjintä on rikoslain mukaan rikos. ”Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen”. (Yhdenvertaisuuslaki, 1325/2014, 8§.)

2.1.5 Rasismi

Rasismi ja rasisti ovat tällä hetkellä lähes arkisia sanoja. Rasismilla tarkoitetaan ideologiaa ja uskomuksia, joilla jaetaan ihmiset eri rotuihin. Toiset rodut nähdään muita kehittyneempinä ja se antaa kehittyneemmille roduille oikeutuksen alistaa vähemmän kehittyneihin rotuihin kuuluvia ryhmiä ja yksilöitä. Rasistinen käyttäytyminen on joskus räikeää ja rikollista, joskus hienovaraista ja todella vaikeasti havaittavaa. Rasistisen käyttäytymisen muodot vaihtelevat myös eri maittain. (Ei rasismille- www-sivut, 2017.)

Äärimmilleen vietyinä suvaitsevaisuuden puute ja erilaisuuden pelko voivat ilmetä vihapuheena tai rasistisena tekona. Vihapuheeksi ymmärrettävät aggressiiviset tai vihamieliset ilmaukset voivat olla loukkaavia tai vahingoittavia. Kuitenkaan ne eivät läheskään aina täytä rikoslain tunnusmerkkejä rangaistavasta vihapuheesta. (Neuvonen 2015, 19–24.)

Rodun, rotusuhteiden sekä rasismin tutkimista on harjoitettu historiallisista syistä erityisesti Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Rasismi käsitteenä syntyi kuitenkin 1930-luvulla arvosteltaessa Saksaa. Saksa jakoi eurooppalaiset ja itsensä eriarvoisiksi alaroduiksi (Isaksson & Jokisalo, 2005, 180). Suomessa rasismia on tutkittu vasta 1990-luvulta lähtien. Rasismi on monimutkaisena pidetty ilmiö. Rasismia voidaan tarkastella sosiaalisena konstruktiona, puhetapana ja ideologiana, joihin kiinnittyy erilaisia toimijoita, mutta se ilmenee myös sosiaalisina käytäntöinä, konkreettisina tosiasioina, joilla on vaikutusta ihmisten elämään. (Puuronen, 2011, 11, 34, 48.) Rasismi, vanhalta nimeltään rotusyrjintä, on näkemys, jossa ihmiskunta jakautuu rotujenkaltaisesti ryhmiin, jotka muodostavat hierarkian. Yksilön arvo määräytyy merkittävilta osin sen perusteella mihin ryhmään tai rotuun hän kuuluu. Rasismi kulttuurillisena ilmiönä elää ja kehittyy kulttuurin mukana saaden eri aikoina ja erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä erilaisia, usein entistä monimutkaisempia ilmenemismuotoja. (Sinokki, 2017, 11.)

Rasismi-sanan merkitys on melko abstrakti ja siihen liittyy vahvoja tunteita. Se mielletään lähes kirosanaksi. Rasismi-sanan merkitys on vanhastaan ollut kaksijakoinen. Esimerkiksi englanninkielisten sanakirjojen mukaan se tarkoittaa käsitystä tai oppia

siitä, että ihmisrotujen erot ovat synnynnäisiä ja että jotkin rodut ovat tällä perusteella muita parempia. Laajemmassa merkityksessä se tarkoittaa toista rotua kohtaan tunnettua vihaa tai väheksyntää. Rasismi-sana viittaa siis rotuun. Suomessa sen merkitys näyttää kuitenkin alkaneen laajentua. Sanaa rasismi on alettu mieltää kaikenlaisen syrjinnän ja jopa yleisesti vain huonoina pidettävien asioiden nimitykseksi, kuten puhuttaessa ikä- ja sukupuolirasismista. Tällaisella rasismilla ei ole enää mitään tekemistä sanan etnisen alkuperän kanssa. (Kotimaisten kielten keskuksen [www-sivut](#))

Rasismi voidaan määritellä sekä kielteisiksi kuvitelmiksi yksilöistä, että kielteisiksi asenteiksi heitä kohtaan tiettyyn kansalliseen, etniseen, uskonnolliseen tai kulttuuri-ryhmään kuulumisen vuoksi (Jasinkaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002, 46). Rasismien esiintyminen sekä yksilöllisellä että yhteiskunnallisella tasolla on kuitenkin aina vakavasti otettavaa ja siihen pitää puuttua. Ennen kuin rasismiin voidaan puuttua, se on tunnistettava. (Joronen & Salonen, 2005, 15.)

Viharikoksiin sovelletaan Suomen lainsäädännössä rikosnimikettä ”kiihottaminen kansanryhmää vastaan”. Perustuslaissa viitataan kuitenkin henkilökohtaisen vapauden, turvallisuuden, koskemattomuuden ja yhdenvertaisuuden turvaamiseen. Sama perustuslaki kuitenkin määrittelee sananvapautta, joka tarkoittaa oikeutta ilmaista, vastaanottaa ja julkistaa tietoa ja mielipiteitä. (Neuvonen 2015, 39–41.)

2.1.6 Osallisuus ja syrjäytyminen

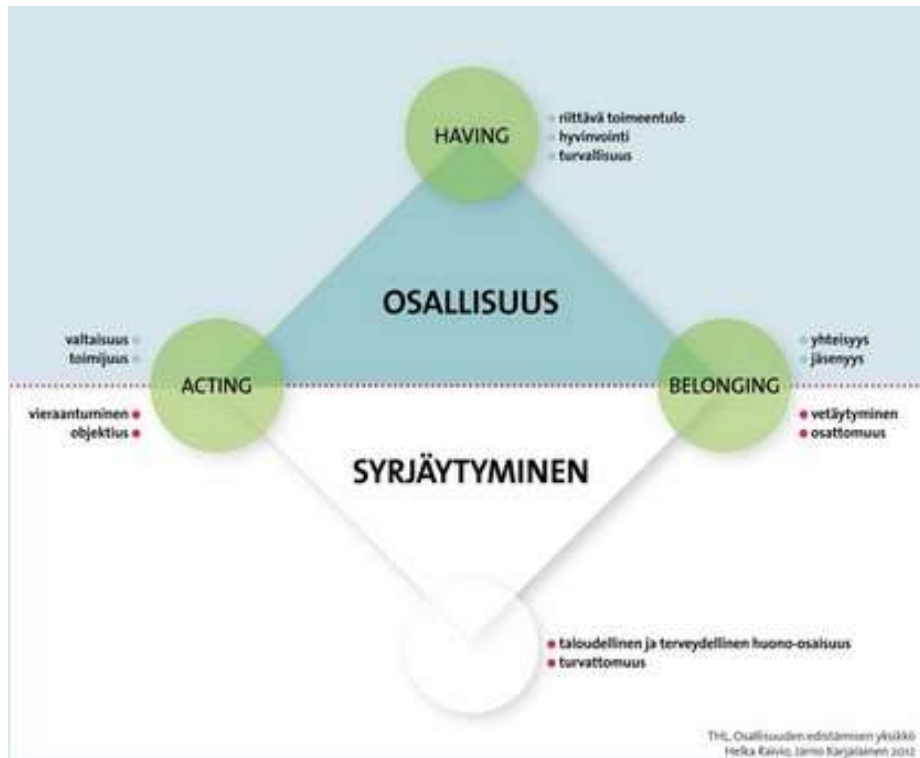
Osallisuus on nostettu keskeiseksi tekijäksi syrjäytymisen ehkäisyssä ja torjumisessa. Osallisuuden määrittämisestä ei olla yksimielisiä. Käsite on väljä ja se jättää tilaa erilaisille toiminnoille. Kontekstista riippuen osallisuuden merkitystä syrjäytymisen torjunnassa tulkitaan ja arvioidaan hyvin eri tavoin. (THL:n [www-sivut](#) 2017.)

Osallisuudella voidaan viitata osallisuuden tunteeseen, voimaantumiseen ja valtautumiseen (Gretschel, 2002, 50), syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvien asioiden (Tikka & Suominen, 2008, 67) tai yhdenvertaisuuden vahvistamiseen tai päätöksentekoon osallistumisen mahdollisuuteen kouluympäristössä (Säävälä, 2012, 53). Yhteiskunnassamme nuoruuteen erityisesti liitetään jäsenyyden tiloina koti ja perhe, koulu, va-

paa-ajanviettopaikat ja vapaa-ajanyhteisöt sekä suomalainen nuorisokulttuuri normeineen ja tapoineen. Nuorten osallisuus sijoitetaan yleisesti lapsuuden riippuvuuden ja aikuisuuden riippumattomuuden väliin. (Harinen & Niemelä, 2005, 158.)

Osallisuuteen katsotaan kuuluvan niin kansalaisjärjestöihin kuuluminen, poliittinen vaikuttaminen kuin jokapäiväiset vaikuttamisen tavat kuten työssäkäynti ja erilaiset yhteisöllisyyden ja naapuriavun muodot (Keskinen & Vuori, 2012, 11). Osallisuutta voidaan tarkastella myös syrjäytymisen vastaparina. Keskiöön nousee silloin yksilön, perheen tai kokonaisten yhteisöjen ajautuminen yhteiskunnassa yleisesti hyväksyttynä pidetyn elämäntavan, resurssien hallinnan ja elintason ulkopuolelle. Hahmotettaessa osallisuus syrjäytymisen vastapariksi, on sekin hahmotettava prosessina, jonka toteutumiseen ja kehittymiseen vaikutetaan yhteiskunnan taholta. Osallisuus ei ole pysyvä tila eikä staattinen ominaisuus, vaan sen aste muuttuu elämäntilanteiden ja eri vaiheiden mukaan. Osallisuus on nostettu keskeiseksi tekijäksi syrjäytymisen ehkäisyssä ja torjumisessa. (THL:n [www-sivut](http://www.thl.fi) 2017.)

Kuviossa 1. sosiologi E. Allardt on jäsentänyt hyvinvoinnin kolmelle ulottuvuudelle siten, että ihmisellä on käytössään riittävästi aineellisia resursseja (HAVING), hän on toimijana omaa elämäänsä koskevassa päätöksenteossa (ACTING) sekä hänellä on merkityksellisiä ja tärkeitä suhteita sosiaalisesti (BELONGING). Ollessaan tasapainossa osallisuuden kolmio ilmentää yksilötason hyvinvointia, joka heijastuu sosiaalisena kestävyyttenä yhteiskuntaan, joka puolestaan näyttäytyy sosiaalisena eheytenä. Osallisuusulottuvuuksilla on jokaisella myös negatiivinen vastaparinsa eli syrjäytymisen ulottuvuudet. Kuvassa muodostavat oman kuvionsa sekä osallisuuden että syrjäytymisen kolmiot. Yhdenkin osallisuus-ulottuvuuden vaje tarkoittaa syrjäytymisriskin kasvua ja osallisuuden vähentymistä. Jos jokin osa-alue osallisuudessa jää vajaksi, aiheuttaa se välittömästi puutteita henkilön osallisuuteen. (THL:n [www-sivut](http://www.thl.fi) 2017.)

Kuvio 1. Hyvinvoinnin ulottuvuudet (THL:n www-sivut, 2017.)

2.2 Maahanmuuttaja

Muuttoliike ilmiönä on yhtä vanha kuin ihmiskunnan historia. Ihmisen liikkuvuuteen voidaan liittää elintason kohottaminen, pyrkimys suojautua vaaroilta, halu hakeutua läheisten pariin, mutta myös alistettujen ryhmien pakkosiirrot. (Kivijärvi & Peltola, 2016, 5.)

Maahanmuuttajaryhmiä Suomessa ovat paluumuuttajat, entiset tai nykyiset Suomen kansalaiset sekä heidän perheen jäsenensä tai jälkeläisensä, jotka palaavat lähtömaahansa. Turvapaikanhakijat, henkilöt, jotka hakevat kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta toisesta maasta ja jotka ovat kotimaassaan joutuneet vainon kohteeksi sekä pakolaiset, henkilöt, joilla on perusteltu aihe pelätä joutuvansa vainotuksi kotimaassaan, lasketaan maahanmuuttajiksi. Lisäksi maahanmuuttajiin kuuluvat siirtotyöläiset, henkilöt, jotka muuttavat työn vuoksi tilapäisesti asumaan toiseen maahan, lyhytaikaisesti maassa työskenteleviä ei tilastoissa lasketa maahanmuuttajiksi. (Väestöliiton www-sivut 2017.)

1980-luvun alkuun asti Suomi oli enemmän maastamuuttomaa kuin maahanmuuttomaa. 1980-luvulta tänne on muuttanut enemmän ihmisiä kuin täältä pois, osa tänne muuttajista on kuitenkin syntyjään suomalaisia paluumuuttajia Ruotsista. Neuvostoliiton hajoaminen lisäsi Suomeen pyrkivien määrää. 1990-luvun alusta Suomeen alkoi tulla myös turvapaikanhakijoita. Suomalaisten asenteita ulkomaalaisia kohtaan on tutkittu säännöllisesti vuodesta 1987. Kansainvälisesti katsoen Suomessa on vähän maahanmuuttajia. Perinteisesti Suomesta on lähdetty ulkomaille töihin, muun muassa Ruotsiin, Australiaan ja Pohjois-Amerikkaan. (Jaakkola, M. 2005, 1.) Suomessa tarve ulkomaiselle työvoimalle tuli vasta 2000-luvulla kehittyneestä teollisuudesta sekä palvelusektorin kasvusta johtuen.

Jaakkolan mukaan suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin on parantunut maan taloudellisen tilanteen parannuttua, mutta jo 90-luvun lopun mielipidemittauksista ilmeni suomalaisten suhtautumisero meille taloudellisesti ”hyödyllisten” maahanmuuttajien vastaanottoon verrattuna pakolaisten vastaanottoon. (Jaakkola, 1999, 23–25). Vuonna 2007 tehdyn asennemittauksen mukaan suomalaiset olivat aiempaa myönteisemmin suhtautuvia ulkomaalaisten vastaanottoon. Peräti 74% suomalaisista kannatti ulkomaalaisen työvoiman vastaanottamista. Alueellisia eroja löytyi, mutta kaikki suuralueet olivat muuttuneet suhtautumiseltaan aiempaa myönteisemmiksi. Itä-Suomessa suhtauduttiin varauksellisimmin asiaan, mutta sielläkin vastustus oli aiemmasta vähentynyt. (Jaakkola 2009, 22–23.)

Suomalaisten asenteet maahanmuuttajia kohtaan ovat lieventyneet 2010-luvulla. Samaan aikaan maassamme on nähty tuhansien turvapaikanhakijoiden tulo Suomeen, kertoo Helsingin Sanomien lokakuussa 2017 Kantar TNS:llä teettämä tutkimus. Lähes puolet (47%) suomalaisista halusi maahan lisää maahanmuuttajia. Määrä on kasvanut 11 prosenttiyksikköä vuodesta 2010. Vain 41 prosenttia vastaajista ei halunnut Suomeen lisää maahanmuuttajia. 67 prosentin suomalaisen mielipide on joko osittain tai täysin se, että jokaisen, joka haluaa tulla Suomeen asumaan ja tekemään työtä, on saatava tulla tänne. (Helsingin Sanomien [www-sivut](http://www.hs.fi) 2018.)

Sodat, luonnonkatastrofit tai köyhyys eivät ole pakolaissopimuksen määritelmän mukaisesti syitä pakolaisuudelle. Suomessa pakolaisiksi kutsutaan myös niitä, jotka ovat saaneet jäädä maahan suojelun tarpeen vuoksi tai humanitäärisistä syistä (ennen

17.5.2016, jolloin laki muuttui ja humanitäärisin perustein annettu suojelu loppui). Kiintiöpakolaiseksi sanotaan henkilöä, jolla on YK:n myöntämä pakolaisen asema ja joka kuuluu vastaanottavan maan pakolaiskiintiöön. (Väestöliiton www-sivut 2017.)

2.2.1 Työperäinen maahanmuutto

Maahanmuutto, työperäinen maahanmuutto tai tilapäinen ulkomainen työvoiman käyttö eivät ole käsitteellisesti erotettavissa toisistaan yksiselitteisesti (Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 13/2012).

Siirtolainen on henkilö, joka hakeutuu toiseen maahan töiden, perheen yhdistämisen tai vaikkapa luonnonkatastrofin vuoksi. Myös maan sisällä tapahtuvaa muuttoa työn perässä, tai muuttoa muista syistä kutsutaan siirtolaisuudeksi. Siirtolaisuus voi olla joko pakotetusti taloudellisessa ahdingossa tapahtuvaa tai ilman varsinaista syytä tapahtuvaa vapaaehtoista muuttoa. Näin siirtolaisten joukkoon kuuluu sekä korkeasti koulutettuja työn perässä muuttajia että väliaikaisia siirtotyöläisiä. (Pakolaisavun www-sivut.)

Laitilaan työn perässä tulee vuosittain runsaasti ulkomaalaisia maatalouden kausityöntekijöiksi. Osa heistä jää paikkakunnalle asumaan vakituisesti saatuaan pidempiaikaisen työpaikan, osa palaa aina kausityön alkaessa keväällä tai alkukesällä viettämään Suomessa vain osan vuottaan palaten talveksi kotimaahansa.

2.2.2 Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakija, eli ulkomaalainen, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta vierasta valtiosta. Turvapaikanhakija saa pakolaisaseman, jos hänelle annetaan turvapaikka. Turvapaikanhakijat lähtevät kotimaastaan monista syistä: esimerkiksi pakoon sotaa, vainoa tai turvattomuutta. Suurin osa kotimaastaan pakoon lähtevistä päätyy oman maansa lähialueille. Osa heistä hakeutuu turvapaikanhakijoiksi Eurooppaan. Se, mihin maahan turvapaikanhakija päätyy, riippuu useista tekijöistä, kuten matkustusreitistä tai henkilön tiedoista kyseisestä maasta. (Sisäministeriön www-sivut)

Kymmenet miljoonat ihmiset ovat jättäneet kotinsa paetessaan sotia, vainoja ja aseellisia selkkauksia. Kansainväliset sopimukset, kuten esimerkiksi edellä mainittu YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, velvoittavat Suomea ja muita Euroopan unionin kuuluvia valtioita vastaanottamaan kansainvälistä suojelua tarvitsevia turvapaikanhakijoita. (Kuosma, 2016, IX). YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus (1948) sanoo, että jokaisella vainon kohteeksi joutuneella henkilöllä on oikeus hakea ja nauttia turvapaikkaa muissa maissa (<http://www.ohchr.org>).

Turvapaikanhakija ei ole kovin yhtenäinen eikä vanhakaan käsite. Euroopan neuvoston vuonna 2003 antaman direktiivin mukaan turvapaikan hakija on kolmannen maan kansalainen tai kansalaisuudeton henkilö, joka ei ole saanut vielä lopullista päätöstä vieraaseen valtioon jättämäänsä turvapaikkahakemukseen. (Lähtenmäki, 2013, 8.)

Maassa olevalle ulkomaalaiselle annetaan turvapaikka, jos hän oleskelee kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella siitä syystä, että hänellä on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa siellä vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteensä johdosta tai jos hän on pelkonsa vuoksi haluton turvautumaan sanotun maan suojeluun. (Ulkomaalaislaki 301/2004, 87 §.)

Turvapaikanhakijalla on mahdollisuus asua turvapaikkahakemuksen käsittelyn ajan sellaisessa vastaanottokeskuksessa, jossa on tilaa. Hakija ei voi itse valita vastaanottokeskusta. Turvapaikanhakija voi asua yksityismajoituksessa muualla, mutta silloin hänen on itse huolehdittava asumiskustannuksistaan. Turvapaikanhakijalapset käyvät normaalisti peruskoulua. Alussa lapset keskittyvät opiskelemaan erityisesti suomea tai ruotsia. Turvapaikanhakijalapset ja nuoret käyvät yleensä suomalaisten lasten kanssa samaa koulua. Opetus ja koulukirjat ovat maksuttomia kaikille Suomessa asuville lapsille. (Pakolaisneuvonnan [www-sivut](http://www.pakolaisneuvonta.fi) 2017.)

Euroopan unionilla on tavoitteena yhdenmukaistaa jäsenvaltioiden turvapaikkapolitiikka ja menettelyt sekä luoda yhtenäinen turvapaikkajärjestelmä. Tarkoituksena on taata asianmukainen asema kansainvälistä suojelua tarvitseville kolmansien maiden kansalaisille (muu kuin Pohjoismaiden, EU-maiden, Liechtensteinin tai Sveitsin kan-

salainen) ja varmistaa palauttamiskiellon periaatteen noudattaminen jäsenvaltioissa. (Kuosma, 2016, 88.)

2.3 Suomalainen koulu ja maahanmuuttajaoppilas

Uuden ympäristön suhtautumisella on valtava merkitys tulijan kotoutumiselle. Kuitenkin myös maahanmuuttajan omalla asenteella on merkitystä. Koulu on keskeinen vaikuttaja lasten ja nuorten kotouttajana. (Tuittu, Klemelä, Rinne & Räsänen, 2011, 20.) Tasokas koulujärjestelmä on tärkeimpiä tekijöitä Suomessa niin osaamista tarkastellessa. Oppimistulosten ohella hyvinvointi koulussa luo pohjaa myös aikuisiän terveydelle. Toimiva koulu takaa samat mahdollisuudet myös lapsille, jonka lähtökohdat ovat vaikeammat esimerkiksi vanhempien työttömyyden tai kieliongelmiin vuoksi. Maahanmuuttajien kotouttaminen vaatii molemminpuolista sopeutumista, tulijat oppivat toimimaan uudessa maassa, mutta myös vastaanottavan yhteiskunnan on oltava valmis etsimään toimivia ratkaisuja ja toimintamalleja. Maahanmuutto asettaa lapsen haavoittuvaan asemaan perhesuhteiden joutuessa muutosprosessiin. Uusi ympäristö, sosiaalisten verkostojen rakentaminen ja uuden kielen opettelu ovat itsessään rankkoja kokemuksia, ja stressi lisääntyy helposti syrjinnästä tai ennakkoluulojen kohteeksi joutumisesta. (Säävälä, 2012, 5–7.)

Koulut toimivat kulttuurillisten ja yhteiskunnallisten muutosten peileinä tai ilmapuntareina. Kouluissa näkyy välittömästi Suomen muuttuva ilme kaikkine kulttuurisine yhteentörmäyksineen, mahdollisuuksineen ja ongelmineen. Koulu on instituutiona tavallaan pienois-yhteiskunta, jossa kiteytyvät laajemman yhteiskunnan toimintamuodot, arvot, ristiriidat ja niiden yhteensovittamisen periaatteet. Koulujen etnisen ja kulttuurisen moninaisuuden lisääntyminen merkitsee jopa niiden perustehtävän muuntumista. Tiedollisen ja taidollisen puolen lisäksi kouluista erityisesti peruskoululla on vastuu myös eri sosiaalisista ja kulttuurisista taustoista tulevien oppilaiden integroimisesta suomalaiseen yhteiskuntaan. (Rinne, Virta, Tuittu & Kivirauma, 2011, 297.)

Opettajilla on koulun aikuisina suuri vastuu koulussa uusien oppilaiden kotoutumisesta. Opettajia, samoin kuin koko yhteiskuntaa, saattaa tiedostamattomasti ohjata

suomalaisten etninen hierarkia, eriarvoisten kulttuuri-identiteettien järjestelmä, jolla on vahva ennakoasenne tiettyjen etnisten ryhmien koulumenestykseen (Talib, 2002, 52). Koulun tarkastelu yhteisönä ja yhteisyyden rakentamisen näkökulmasta on jäänyt tutkimuksissa vähemmälle huomiolle. Kysymykset nuorten ystävydestä, ryhmistä ja arkipäivärasismista ovat jääneet vähäisiksi, vaikka tiedetään niillä olevan iso merkitys maahanmuuttajien kotoutumiseen, kouluarkeen sekä nuoren elämän mielekkyyteen kokonaisvaltaisesti. (Soutu, 2011, 16.) Suomessa maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten masennusoireista on vähän tietoa. Maahanmuuttajataustainen lapsi kokee elämässään keskimäärin muita enemmän ikäviä tapahtumia. Selviytyäkseen hän tarvitsee hyvän itsetunnon. Jos aikuisuuden terveyden ja hyvinvoinnin eroihin halutaan puuttua, on tärkeää ymmärtää niiden rakentuvan jo nuorena omaksutusta elintavoista ja psykososiaalisista voimavaroista sekä toimintamalleista (Säävälä, 2012,17).

Koulu on keskeinen maahanmuuttaja- ja suomalaisnuorten kohtaamisareena. Siellä nuoret ovat pakotettuja kohtaamaan ja käsittelemään haasteita, jotka liittyvät monikulttuurisuuteen. (Soutu, 2011, 14). Suomalainen koululaitos, kuten koko yhteiskunta, ovat muuttuneet viimeisinä vuosikymmeninä voimakkaasti. Yksi muutoksista on ulkomaalaisväestön määrällinen ja rakenteellinen monimuotoistuminen. Suomalaisen yhteiskunnan muuttuminen monikulttuuriseksi ei ole ainoastaan maahanmuuttopoliittinen seuraus, vaan enemmänkin muualla tapahtuneiden yhteiskunnallisten ja poliittisten muutosten heijastumista. (Kallioniemi, 2008, 11–12.) Suomessa virallisen maahanmuuttolinjauksen mukaan ketään ei pyritä sulauttamaan suomalaiseen elämänmuotoon, vaan jokaisella on valinnanvapaus siitä, mitä haluaa säilyttää omasta kulttuuristaan, mitä omaksua (Korpela, 2005, 27). Monikulttuurisuuden muuttuminen rikkaudeksi ei tapahdu taikatempulla, vaan yhteiskunnan, ja tässä tapauksessa koulun, tulisi kohdata muutoksen mukanaan tuomat haasteet avoimesti, realistisesti ja ennen kaikkea moraalisesti velvoittavina (Talib, 2002, 138).

Lasten sopeutuminen uuteen maahan näyttää usein tapahtuvan nopeasti, siksi saatetaan aliarvioida tuen tarvetta. Lapsi tarvitsee tukea sopeutuakseen uuteen elämäntilanteeseensa sekä kielen kehittymisen tueksi niin omaan äidinkieleensä kuin Suomessa käytettävän kielen kehittymiselle. Erityisesti kriisialueilta tulleet lapset ovat tuen tarpeessa, heidän mieltään painavat usein erilaiset menetykset ja väkivallan ko-

kemukset. Koulunkäynnissä on saattanut olla taukoa ja taidoissa voi olla puutteita. Perusopetuslaki asettaa maahanmuuttajalapset samanarvoisiksi Suomen kansalaisten kanssa. Oppivelvollisuus koskettaa jokaista Suomessa vakinaisesti asuvaa lasta. (Räty, 2002, 147–148.)

Tutkimusten mukaan (esimerkiksi Myrskylä 2011, Kilpi 2010) maahanmuuttajataustaiset nuoret menestyvät keskimääräisesti kantaväestöä heikommin koulussa, tarvitsevat enemmän tukea opiskelussaan ja jäävät helpommin työttömäksi tai vaille koulutuspaikkaa. Erityisesti alakouluiässä tai teini-ikäisinä Suomeen muuttaneet lapset ja nuoret ovat kohdanneet haasteita koulutukseen ja työelämään siirtymisen suhteen. Kouluilla on haasteena tukea maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria erityisesti jatko-opinnoissa ja työuralla tarvittavien perustaitojen omaksumisessa (Teräs, Lasonen & Sannio, 2010, 87). Maahanmuuttajanuoret tarvitsevat lisätukea läksyjen tekoon. Oppisisältöjä tulisi tarkastella niin, että kaikilla olisi tasa-arvoiset mahdollisuudet oppia. Kaiken kaikkiaan koulun tulisi olla sopeutuvaisempi ja huomioida oppilaiden erilaiset kulttuurilliset taustat. (Helander & Mikkonen, 2002, 133.)

3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET, TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMA

Tässä työssä tarkastellaan paikallisten yläasteikäisten nuorten ja heidän huoltajiensa suvaitsevaisuutta, asenteita ja suhtautumista maahanmuuttajiin sekä laajemmin kaikkea erilaisuutta kohtaan. Kuntoutuksellisenä näkökulmana tuodaan esiin maahanmuuttajanuorten osallisuudentunnetta ja kokemuksia kouluyhteisön tasavertaiseksi jäseneksi pääsemisestä. Työn on tarkoitus herättää keskustelua kouluyhteisön suhtautumisen merkityksestä valtaväestöstä poikkeavan nuoren kotoutumiseen, mielenterveyteen sekä kokonaisvaltaisesti hyvinvointiin. Elämme globalisoituvassa maailmassa, jossa helpottavana tekijänä on nähdä monikulttuurisuus enemmän rikkautena kuin uhkana.

Tässä työssä on tarkasteltu laitilalaisten yläkouluikäisten ja heidän vanhempiensa mielipiteitä vallitsevasta asenneympäristöstä, ja kartoitettu mahdollisia tarpeita toi-

menpiteille koulussa suvaitsevaisuuskasvatuksen osalta. Työssä on kartoitettu myös malleja kunnista, joissa on onnistuttu monikulttuurisen koulun luomisessa.

Tutkimusongelmat jakaantuvat seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten suvaitsevaisia Laitilan nuoret ovat?
alakysymyksinä:
 - Millainen ilmapiiri on Laitilan yläasteella?
 - Mikä on paikallisten yläasteikäisten suhtautuminen ulkomaalaisiin ja erilaisiin ihmisiin?
 - Millaisia ovat Laitilan yläasteen oppilaiden huoltajien ajatukset suvaitsevaisuudesta ja ulkomaalaisista?
 - Miten huoltajat pyrkivät vaikuttamaan lastensa ajatuksiin?
2. Onko koulussa tarvetta suvaitsevaisuuskasvatuksellisille teematuokioille?
alakysymyksinä:
 - Millaisia ryhmiä kohtaan oppilailla on ennakoluuloja?
 - Ovatko oppilaat kiinnostuneita saamaan lisätietoa vieraista kulttuureista ja erilaisuudesta?
 - Millainen tilanne on muualla Suomessa, ovatko maahanmuuttajanuorten olosuhteet samanlaiset muilla paikkakunnilla?
3. Miten maahanmuuttajanuoret kokevat koulunkäyntinsä Laitilan yläasteella?
alakysymyksinä:
 - Millaista on opiskella Laitilan yläasteella?
 - Kokevatko he kuuluvansa joukkoon koulussa ja vapaa-aikana?
 - Millaiset asiat aiheuttavat haasteita?

4 TIEDONKERUUMENETELMÄT

Työssä hyödynnettiin tilastollisiin aineistojä yhdistelemällä niitä laadullisen aineiston kanssa. Aineistonkeruumenetelmät olivat sekä kvantitatiivisia eli tilastollisia että kvalitatiivisia eli laadullisia. Metodeina käytettiin Webropol –kyselyjä, teemahaastatteluja sekä havainnointia.

Kvantitatiivisen tutkimuksen ja kvalitatiivisen tutkimuksen perustavin ero tutkimuskäytäntöjen näkökulmasta on se, että kvantitatiivisen aineiston kerääminen ja sen mielekäs analyysi perustuvat jo ennalta määriteltyyn ja tiedettyyn. Asiat kysytään ja vastaukset luokitellaan tavalla, jonka pitäisi merkitykseltään olla jokaiselle havaintoyksikölle (vastaajalle) sama. Määrällisessä tutkimuksessa pyritään hyödyntämään määriä, tietoa kerätään niin suurelta joukolta, että yksilökohtainen sattumanvaraisuus karsiutuu ja tutkimuskohde voidaan kuvata yleisemmin ja nähdä erot ryhmien ja tilanteiden välillä. Mittaamisen idea sisältää sen, että mitataan jotain jo nimettyä ja luokiteltua. (Ronkainen, Mertala & Karjalainen, 2008,19.) Kvantitatiivinen osuus työssä liittyy Webropol -kyselyiden toteutukseen ja analysointiin. Sen avulla pyritään selvittämään lukumääriin tai prosenttiosuuteen liittyviä kysymyksiä. (Heikkilä, 2010, 16.)

Tutkimusjoukko muodostui Laitilan kaupungin yläasteen oppilaista ja heidän huoltajistaan. Laitilan yläkoulusta tiedotettiin oppilaiden Webropol -kyselyistä oppilaiden huoltajia Wilman kautta, ja samaan tiedotteeseen lisättiin linkki, josta halukkaat huoltajat pääsivät vastaamaan heille suunnattuun kyselyyn. Oppilaita koulussa on 334. Huoltajien joukko muodostui näiden oppilaiden Wilma-järjestelmään merkittyjen yhteystietojen perusteella, joita on noin 600. Koska Webropol -kysely osoitettiin koulun jokaiselle oppilaalle ja heidän huoltajilleen, on kyseessä kokonaistutkimus (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2003, 125). Tieto analysoitiin frekvenssijakaumaa eli suoraan jakaumaa ja ristiintaulukointia hyödyntäen mahdollisia asenteiden eroja etsien vastaajien keskuudessa.

Kysymykset ”mikä” ja ”miten” ovat luonteeltaan kuvailevia. Tällaisiin kysymyksiin saadaan parhaiten vastaukset käyttämällä laadullisia tutkimusmenetelmiä. Tuomi & Sarajuuri (2009) kirjoittivat haastattelun, kyselyn, havainnoinnin sekä erilaisiin dokumentteihin perustuvan tiedon olevan laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä. Näitä menetelmiä voidaan käyttää myös kerättäessä määrällisiä tutkimusaineistoja. (Tuomi & Sarajuuri 2009, 71.) Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus ovat käytännössä vaikea tarkkarajaisesti erottaa toisistaan. Ne nähdään tutkimuksessa toisiaan tukevana esimerkiksi rinnakkain käytettyinä. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara, 2003, 125.)

Teemahaastatteluvien maahanmuuttajaoppilaiden ryhmä muodostui neljästä turvapaikanhakija- ja neljästä työperäisen maahanmuuton seurauksena maahan tulleesta nuoresta. Maahanmuuttajanuoret valikoituivat työhön koulun ja vastaanottokeskuksen henkilökunnan avulla. Haastatteluissa oli mahdollisuus käyttää tarvittaessa tulkia. Haastatteluvien määrittely ennakoon oli haastavaa, sillä turvapaikanhakijat joutuvat toisinaan vaihtamaan paikkakuntaa joskus lyhyellä aikavälillä, siksi haasteltavat määräytyivät toteuttamisvaiheessa läsnä olevista tai heistä, jotka oli mahdollista tavoittaa. Teemahaastattelun kysymykset ovat liitteenä (liite 3.). Koulussa parhailaan opiskelevien tai opiskelleiden kahdeksan ulkomaalaisen teemahaastattelut nauhoitettiin muistin tueksi, vaikka sanataarkkaa litterointia ei tehty. Haastatteluiden jälkeen aineistosta poimittiin kartoitukseen olennaiset aineistolähtöiset rakenteet ja skeemat, joilla olisi voinut olla merkitystä tutkimuskysymysten kannalta (Kananen, 2014, 151). Nykyään lapselta kerättyä informaatiota pidetään tutkimuksellisesti yhtä luotettavana tai epäluotettavana kuin aikuisilta peräisin olevaa tietoa, joten jätin maahanmuuttajanuorten vanhemmat haastatteluiden ulkopuolelle.

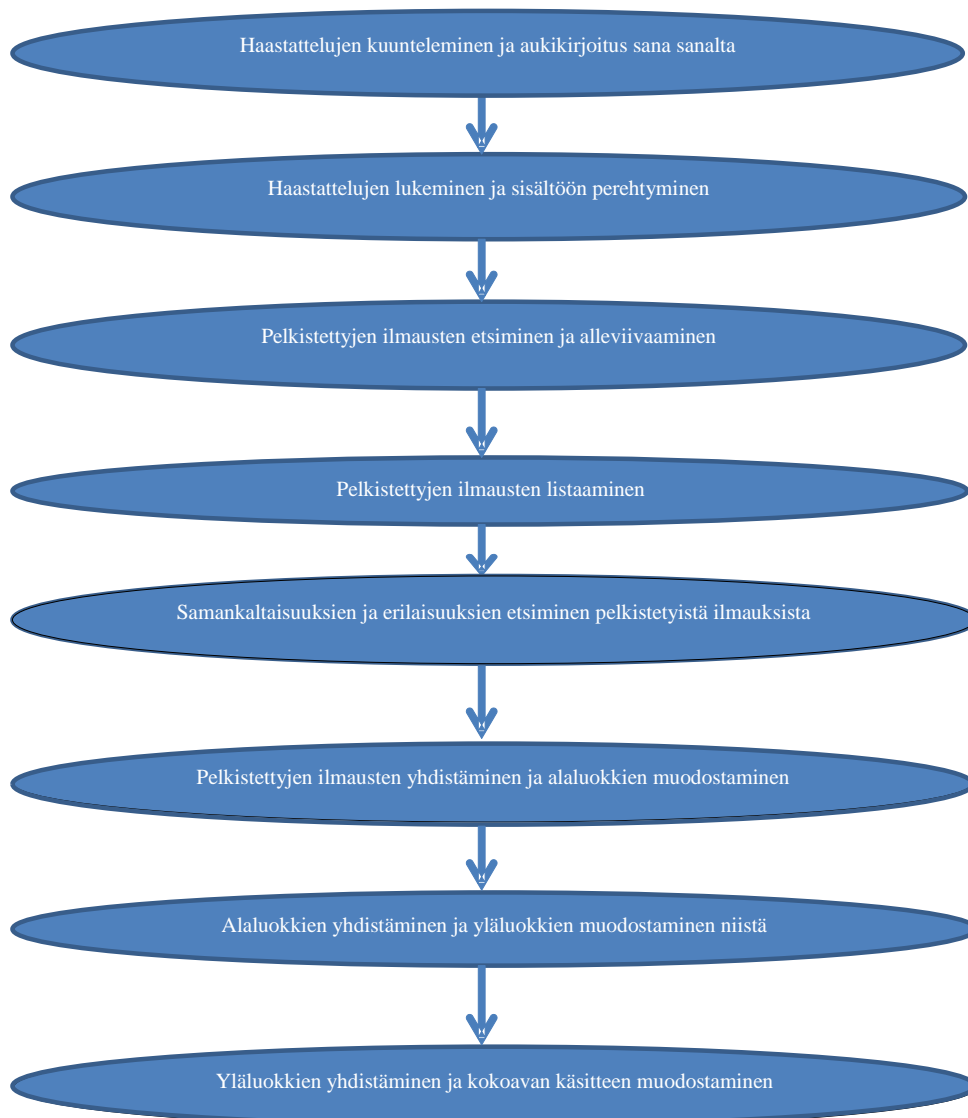
Teemahaastattelu valikoitui menetelmäksi koska en osannut arvuutella mitkä asiat nousevat esiin. Teemahaastattelussa keskustelua voi ohjata etukäteen ajateltujen teemojen mukaan, pitäen silti kysymykset avoimina. Haastattelutilanteessa voi myös hyödyntää sanatonta kommunikaatiota pyrkiessä ymmärtämään haastateltavan ajatuksia. Teemahaastattelun kysymykset olivat avoimia, mitä, milloin ja miten -alkuisia, välttämättä johdattelevia kysymyksiä tai miksi -alkuisia kysymyksiä. Yhden nuoren haastattelussa oli osan aikaa mukana tulkki, jolloin haastateltavalla oli mahdollisuus tarkistaa asioiden merkitystä väärinymmärrysten välttämiseksi. Usein maahanmuuttajanuoret oppivat kielen nopeasti, mutta syvällisempien asioiden kertominen ja ymmärtäminen voivat olla pitkään haasteellisempia.

Kvalitatiivinen osuus tässä kartoituksessa on toteutettu aineistolähtöisen sisältöanalyysin menetelmää hyödyntäen. Miles ja Huberman (1994) kuvaavat aineistolähtöisen induktiivisen eli laadullisen aineiston analyysia kolmivaiheiseksi prosessiksi, jossa ensin pelkistetään eli redusoidaan aineisto, sitten se ryhmitellään eli klusteroidaan ja lopuksi luodaan teoreettiset käsitteet eli abstrahoidaan (Tuomi & Sarajuuri 2009,108).

Alussa analysoitava informaatio eli data pelkistetään pilkkomalla tai tiivistämällä se osiin, jolloin kaikki tutkimuksen tai kartoituksen kannalta epäolennainen saadaan pois. Sen jälkeen etsitään tutkimuskysymysten avulla tutkimukseen ja liittyvät ilmiöt ja listataan ne. Ennen varsinaista analyysia pitää määrittää analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana tai lause. Yksikön määrytymistä ohjaavat tutkimustehtävän lisäksi aineiston laatu. Aineiston klusteroinnissa eli ryhmittelyssä koodatut alkuperäisilmaukset käydään tarkasti läpi, ja siitä etsitään joko eroavaisuuksia tai samankaltaisuuksia tai kumpiakin. Asiat ryhmitellään, yhdistetään ja nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokittelun pohjana voidaan käyttää tutkittavan ilmiön ominaisuutta, piirrettä tai käsitystä. Sen jälkeen pelkistetyt käsitteet ryhmitellään alaluokiksi ja edelleen yläluokiksi, jonka jälkeen yläluokat yhdistellään pääluokkiin, jotka ryhmitellään yhdistäväksi luokaksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009,109.)

Klusterontivaihetta seuraa abstrahointi, jossa tutkimuksen (tässä työssä kartoituksen) kannalta olennainen tieto erotetaan muusta aineistosta ja valikoidusta tiedosta muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Siinä edetään alkuperäisinformaation ilmauksista teoreettisiin johtopäätöksiin ja käsitteisiin. Abstrahointia jatketaan luokituksia yhdistelemällä niin pitkälle kuin se aineiston näkökulmasta on mahdollista. Aineistolähtöisessä sisältoanalyysissä käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisältoanalyysi perustuu päättelyyn ja tulkintaan. Se etenee empiirisestä aineistosta käsitteellisempään näkemykseen tutkittavasta ilmiöstä, jossa teoriaa ja johtopäätöksiä verrataan koko ajan alkuperäisaineistoon uutta teoriaa kehiteltäessä. Teoreettiset käsitteet liitetään empiiriseen aineistoon saavuttaen näin empiirisen aineistosta syntyvä malli, käsitejärjestelmä, aineistoa kuvaavat teemat tai käsitteet. Analyysin jokaisessa vaiheessa tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan käsin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111–113.)

Seuraava kuvio esittää aineistolähtöisen sisältoanalyysin vaiheittaisen etenemisen:

Kuvio 2. Aineistolähtöisen sisältoanalyysin eteneminen. (Tuomi & Sarajarvi 2009,109)

4.1 Muut toimenpiteet

Havainnoinnin avulla saadaan tietoa siitä, toimivatko ihmiset kuten väittävät. Havainnoinnin suurin etu on siinä, että se voi välittää suoraa, välitöntä tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden käyttäytymisestä ja toiminnasta niiden luonnollisessa ympäristössä. Menetelmä sopii erityisesti kvalitatiivisiin menetelmiin. Menetelmää

kritisoidaan siksi, että havainnoija saattaa läsnäolollaan muuttaa tilanteiden kulkua tutkittavien osalta. Jos taas havainnoija viettää enemmän aikaa ryhmässä, hänen objektiivisuutensa saattaa kärsiä. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 212–213.)

Havainnointi voidaan jakaa menetelmien mukaan systemaattiseen ja osallistuvaan havainnointiin (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 214). Tässä kartoituksessa käytettiin pienimuotoisesti kumpaakin. Henkilökunnan koulutuksessa havainnointi oli pääasiassa osallistuvaa ja oppilaiden kanssa systemaattista.

Opinnäytetyöni ollessa alussa, pääsin osallistumaan SPR:n Varsinais-Suomen piirin ja paikallisen vastaanottokeskuksen järjestämään tilaisuuteen, jossa tavattiin yläkoulun henkilökuntaa suvaitsevaisuuskasvatuksen merkeissä. Koulun henkilökunta osallistui Pakolaisen-reitti-harjoitukseen. Samalla heitä opastettiin, mistä halutessaan löytää nuorten kanssa käytettävää materiaalia ennakkoaluulojen vähentämiseen sekä tiedotettiin Punaisen Ristin yhteyshenkilöistä paikkakunnalla vastaanottokeskuksen sulkemisen jälkeen.

Pääsin lisäksi seuraamaan nuorille suunnattuja teematuokioita, jotka toteutettiin kaikille yläkoulun luokille. Tuntien teemoina olivat 7. -luokkalaisille väittämäharjoituksen muodossa toteutettu tuokio ja 8.–9.-luokkalaisille ”Ota askel-eteenpäin”-rooliharjoitus. Harjoitustuokioiden tavoitteena oli herättää oppilaita pohtimaan erilaisia ihmiskohtaloita ja niiden vaikutuksia elämään.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET

Webropol -kyselyyn vastasi määräajan sisällä 195 nuorta ja 55 huoltajaa. Kysymyksiä oli nuorilla 12 ja aikuisilla 16. Oppilaita koulussa oli kirjoilla 323. Vastausprosentti nuorilla oli 60,4%. Kysely toteutettiin Laitilan Varpeen koulun oppilaille koulupäivän aikana oppitunnilla, joka selittää korkean vastausprosentin. Huoltajien kyselyyn vastasi Wilma -viestin kutsulinkin kautta 55 huoltajaa yhteensä noin 600 viestin vastaanottajasta. Tämä oli noin 7,5% mahdollisista vastaajista. Kysymykset

ovat liitteenä (liite 1 ja liite 2). Seuraavassa osiossa esitellään Webropol -kyselyjen tuloksia, aiheen kannalta olennaisimpia tuloksia on nostettu tarkempaan analyysiin esille taulukoiden muodossa.

Koska selvitys käsittelee maahanmuuttajanuorten osalta arkaluonteisia aiheita, tutkimusjoukko oli suppea (kahdeksan vastaajaa) ja kyseessä oli alaikäisiä nuoria, anonymiteetin varmistaminen henkilöllisyyden suojaamisen kautta on ehdottoman tärkeää. Siksi haastateltavien henkilöllisyydet, kotimaa, ikä ja sukupuoli pidetään salassa. Haastatteluissa keskusteltiin välillä ahdistavia ja arkaluonteisia asioita, tavoite oli kuitenkin päättää haastattelu aina positiivisiin tunnelmiin. Nuorille kerrottiin mahdollisimman selkeästi, miksi haastattelu tehtiin ja mihin sen tuloksia tullaan käyttämään.

Hyviin käytäntöihin tutustuttiin paikkakunnilla, joita yhdisti se, että ne olivat ainakin kuntatasolla saaneet mahdollisuuden valmistautua ulkomaalaisten tulijoiden saapumiseen paikkakunnalle edeltä käsin. Valmistautuminen mahdollistaa tarkemman suunnittelun ja resurssien tarkoituksenmukaisemman kohdentamisen.

5.1 Nuoret

Varpeen yläkoululaisista vastasi kyselyyn määrällisesti lähes yhtä monta tyttöä (90) ja poikaa (87). Kummankin ryhmän edustajista lievä enemmistö asui sivukylissä. Valtaosa oli käynyt ulkomailla 1- 9 kertaa, 14,9 % vastaajista ei ole käynyt ulkomail- la ja 12,3 % vastaajista on ollut ulkomailla 10 kertaa tai useammin.

Tyttöjen mielestä vieraat ihmiset ovat kiinnostavampia kuin poikien. Ihmisten tasa-arvoa arvioitaessa tytöt uskoivat tasa-arvoon poikia enemmän. Valtaosa tytöistä antaisi samat oikeudet myös sukupuolivähemmistöön kuuluville, pojat olivat epäluuloisempia. Vammaisten kohdalla tasa-arvo oli hyväksyttävämpää kummallakin ryhmälä.

Suurin osa tytöistä (45,6 %) ei osannut sanoa, tarvitseeko Suomi maahanmuuttajia, seuraavaksi eniten oltiin sitä mieltä, ettei maahanmuuttajia tarvita (35,6 %). Vastaa-

vasti valtaosa pojista oli sitä mieltä, ettei Suomessa tarvita maahanmuuttajia ollenkaan (47,1 %) ja valtaosa loppuista pojista oli joko vähän eri mieltä tai ei osannut sanoa (19,5 % kumpikin vaihtoehto). Vain muutama kummastakin sukupuolesta oli täysin sitä mieltä, että maahanmuuttajia tarvitaan (tytöistä 1,1 % ja pojista 4,6 %). Seuraavasta taulukosta (taulukko 1.) näkyvät tyttöjen ja poikien mielipiteet maahanmuuttajien tarpeesta Suomessa.

Taulukko 1. Suomen tarve maahanmuuttajille nuorten mielestä. Vastaukset on jaoteltu sukupuolittain ja vastaukset on ilmoitettu prosentteina (%).

Suomi tarvitsee maahanmuuttajia	tyttö	poika
1 täysin eri mieltä	35,6	47,1
2 vähän eri mieltä	12,2	19,5
3 en osaa sanoa	45,6	19,5
4 melko paljon samaa mieltä	5,6	9,2
5 täysin samaa mieltä	1,1	4,6

Kysymyksistä suomalaisten käyttäytymisestä ulkomailla kulttuurin vaatimalla tavalla tai irakilaisten ja syyrialaista eroista ei noussut esille mainittavia huomioita. Valtaosa vastaajista uskoi suomalaisten osaavan käyttäytyä ulkomailla kyseisen maan vaatimalla tavalla vähintään melko hyvin. Erot arvioitaessa irakilaisten ja syyrialaista avuntarpeen suuruutta jäivät pieniksi.

Vain 4,4 % tytöistä ja 6,9 % pojista oli sitä mieltä, ettei turvapaikanhakija eroa muista ulkomaalaisista (taulukko 2.). Suurin osa ei osannut vastata kysymykseen, mutta iso osa vastaajista uskoi turvapaikanhakijan eroavan muista ulkomaalaisista joko täysin tai vähän.

Taulukko 2. Turvapaikanhakijan erottuminen muista ulkomaalaisista. Vastaukset on jaoteltu sukupuolittain ja vastaukset on ilmoitettu prosentteina (%).

Turvapaikanhakija ei erotu muista ulkomaalaisista	tyttö	poika
1 täysin eri mieltä	21,1	24,1
2 vähän eri mieltä	27,8	24,1
3 en osaa sanoa	33,3	31,0
4 melko paljon samaa mieltä	13,3	13,8
5 täysin samaa mieltä	4,4	6,9

Laitilan yläkoulussa viihtyy hyvin tai ok valtaosa oppilaista, mutta joukossa on myös oppilaita, jotka eivät koe siellä viihtyvänsä (taulukko 3.). Oppilaista 15,9 % toivoisi asioiden olevan toisin. Suuria eroja vastauksissa ei ollut havaittavissa eri luokka-asteiden välillä, vastausten mukaan kahdeksaluokkalaiset olivat parhaiten viihtyvä ryhmä. Tytöt viihtyivät koulussa hyvin poikia paremmin (43,3% ja 36,8%). Sama suuntaus näkyi myös ”ei viihtyvien” kohdalla, ei viihtyviä poikia oli 5,7% vastaajista. Tytöistä 3,3% ei viihtynyt koulussaan. Kuitenkin pojista valtaosa koki viihtyvänsä koulussaan ”ihan ok” (51,7%).

Taulukko 3. Laitilan yläkoulun viihtyvyys oppilaiden arvioimana. Vastaukset on jaoteltu sukupuolittain ja vastaukset on ilmoitettu prosentteina (%).

Viihdyn Laitilan yläkoulussa	tyttö	poika
viihdyn hyvin	43,3	36,8
ihan ok	36,7	51,7
en osaa sanoa	5,6	2,3
voisi olla paljon parempikin paikka	11,1	3,4
en viihdy	3,3	5,7

Kysymykseen ”Mitä mieltä olet koulusi yhteishengestä?” (taulukko 4.) Suurin osa vastaajista koki yhteishengen hyvänä tai vähintään kohtalaisena. Kuitenkin 12,8 % oppilasta koki yhteishengen olevan heikko tai ettei yhteishenkeä ole olemassakaan. Kahdeksaluokkalaiset, jotka vastausten perusteella olivat myös parhaiten koulussa viihtyvä luokka-aste, kokivat yhteishengen hieman muita luokkia parempana.

Taulukko 4. Laitilan yläkoulun yhteishenki oppilaiden arvioimana. Vastaukset on jaoteltu sukupuolittain ja vastaukset on ilmoitettu prosentteina (%).

Yhteishenki koulussa	tyttö	poika
mahtava	2,2	8,0
hyvä	48,9	46,0
kohtalainen	24,4	28,7
en osaa sanoa	8,9	4,6
heikko	12,2	8,0
yhteishenki, mitä se on??	3,3	4,6

Suurin osa Laitilan yläkoulun oppilaista on sitä mieltä, että koulussa kiusataan satunnaisesti, mutta 24,6% oppilasta on sitä mieltä, että muutamia oppilaita kiusataan aina. Vastaajista 13,3 % koki joutuneensa joskus kiusaamisen kohteeksi, ja yksi tyttö ja poika kokivat tulevansa kiusatuiksi usein. Kiusaajiksi itsensä tunnisti 8,7 % oppilasta, joista kaksi poikaa harrasti jatkuvaa kiusaamista (taulukko 5.).

Taulukko 5. Laitilan yläkoulun koulukiusaaminen oppilaiden kokemana. Kysely mahdollisti useamman vaihtoehdon valinnan. Vastaukset on jaoteltu sukupuolittain ja ilmoitettu prosentteina (%). Vastaukset on laskettu koko mahdollisesta vastaajamäärästä (90 ja 87 vastaajaa).

Kiusaaminen koulussa	tyttö	poika
En ole koskaan nähnyt tai kuullut kiusaamista	8,9	13,8
Joskus satunnaisesti tiedän jonkun joutuneen kiusatuksi	70,0	70,1
Muutamia oppilaita kiusataan aina	30,0	24,1
Kiusaaminen on jokapäiväistä	5,6	4,6
Minua on kiusattu joskus	15,6	13,8
Minua kiusataan usein	1,1	1,1
Minä olen kiusannut joskus	5,6	11,5
Minä kiusaan usein muita	0,0	2,3

Valtaosa vastaajista kertoo koulussa jokaisen saavan olla oma itsensä (55,4 %) kuitenkin kiusaamisen kohteeksi joutuvat erilailla pukeutuvat, poikkeavalta näyttävät,

erilailla ajattelevat, ulkomaalaiset, seksuaalivähemmistöön kuuluvat, vammaiset sekä myös koulussa hyvin tai huonosti menestyvät oppilaat (taulukko 6.).

Taulukko 6. Koulukiusaamiseen johtavia syitä Laitilan yläkoulussa oppilaiden arvioimana. Kysely mahdollisti useamman vaihtoehdon valinnan. Vastaukset on jaoteltu sukupuolittain ja ilmoitettu prosentteina (%). Vastaukset on laskettu koko mahdollisesta vastaajamäärästä (90 ja 87 vastaajaa).

Kiusaaminen koulussa	tyttö	poika
Jokainen saa olla oma itsensä	53,3	69,0
Erilailla pukeutuvia kiusataan	28,9	16,1
Poikkeavalta näyttäviä kiusataan	33,3	25,3
Erilailla ajattelevia kiusataan	18,9	12,6
Ulkomaalaistaustaisia kiusataan	22,2	18,4
Homoseksuaaleja / lesboja kiusataan	21,1	18,4
Vammaisia kiusataan	21,1	13,8
Koulussa muita paremmin menestyviä kiusataan	5,6	8,0
Koulussa muita huonommin menestyviä kiusataan	3,3	3,4
En osaa sanoa	26,7	17,2

Lisäksi kyselyssä kysyttiin Suomen Punaisen Ristin järjestämän suvaitsevaisuuskasvatustuokion hyötyjä. Tytöistä 57,7 % ja pojista 47,1 % osallistui/ muisti osallistuneensa keväällä harjoitustuokioon. Näistä mukana olleista vastaajista 20 % tytöistä ja 12,6 % pojista sanoo harjoituksen pistäneen miettimään asioita. Vastaavia tuokioita toivoo 13,3 % tytöistä ja 11,5 % pojista, lisätietoa eri kulttuureista kaipaa 14,4 % tytöistä ja 1,1 % pojista.

5.2 Huoltajat

Huoltajien kyselyyn vastasi Wilma- viestin linkin kautta 55 huoltajaa, yhteensä noin 600 Wilma-viestin vastaanottajasta. Vastaajista oli naisia 45 ja 10 miestä, yhtä lukuun ottamatta vastaajat olivat suomalaisia. Vastanneista huoltajista suurin osa oli iältään 40 - 49 vuotiaita (N =31), mutta kokonaisuudessaan vastaajat edustivat ryh-

miä 30 vuotiaasta aina yli 60 vuotiaisiin asti. Valtaosa heistä oli työssäkäyviä (N=44). Koulutustaustaltaan he olivat ammattikoulun/opistotason koulutuksen käyneitä (N=27), kymmenellä vastaajalla oli ylempi korkeakoulututkinto. Vastaajista 47,3 % oli käynyt kymmenen kertaa tai useammin ulkomailla, vain 7,3 % vastaajista ei ole koskaan matkustanut ulkomaille. Vastaajat jakautuivat tasaisesti keskustassa ja sivukylissä asuviin kummankin sukupuolen edustajiin sekä jokaisen luokka-asteen huoltajien edustajiin (7.–9. luokka). Vastaajista valtaosa oli työntekijöitä, yrittäjiä joukossa oli kuusi, eläkeläisiä 3 sekä yksi työtön ja yksi opiskelija.

Vastaajat pitivät itseään vähintäänkin melko suvaitsevaisina (80 % vastaajista), vain yksi tunnustautuu rasistiksi ja yksi vastaaja ei osannut sanoa mitä joukkoa edustaa. Suurin osa vastaajista on ollut kontaktissa ulkomaalaisten kanssa, vain 9,1 % vastan- neista ei ole ollut ollenkaan tekemisissä ulkomaalaisten kanssa, muilla oli vähintään satunnaisia kontakteja (43,6 %), vastaajista 40 %:lla oli työkaverina tai tuttavapiiris- sään vähintään yksi ulkomaalainen. Vastaajista 27,3 %:lla oli ulkomaalainen ystävään ja 7,3 %:lla vastaajista on tai oli ollut parisuhde ulkomaalaisen henkilön kanssa.

Huoltajien ennakkoluuloja tiedusteltiin suhteessa lapsen ystäviin, vieraiden ihmisten seuran tai koulun vanhempainiltaan, kaupungintalon uuden vuoden vastaanottoon, vastaanottokeskuksen avoimiin oviin tai vieraiden ulkomaalaisten, kehitysvammais- ten tai avoimesti homoseksuaalisen parin seurassa. Vieraat ihmiset herättivät 25,5 % vastaajista hieman ennakkoluuloja. Samoja ennakkoluuloja vastaajista koki 18,2 % lapsen ystävien ja 9,1 % vastaajista kehitysvammaisten henkilöiden seurassa. Van- hempainillat sekä kaupungintalon uuden vuoden vastaanotto saivat hieman ennako- luuloisiksi 5,5 % vastaajaa. Vieraat ulkomaalaiset herättivät epäluuloja 14,5 % vas- taajista, avoimesti homoseksuaali pariskunta 9,1 %. Vastaanottokeskuksen avoimet ovet herättivät jo enemmän epäluuloja, 16,4 % vastaajista ilmoitti olevansa hyvin epäluuloisia. Taulukoista 7.–9. näkyy esimerkkejä epäluulojen määrän vaikutuksista suhteutettuna vastaajien omiin suhteisiin ulkomaalaisten kanssa. Taulukoissa tarkas- tellaan suhtautumista vieraisiin ihmisiin (taulukko 7.), vieraisiin ulkomaalaisiin hen- kilöihin (taulukko 8.) sekä kehitysvammaisiin (taulukko 9.). Näiden kysymysten va- lossa ei voida löytää suoraa yhteyttä avoimen ja ennakkoluulottoman asenteen ja matkustelumäärään välille.

Taulukko 7. Taulukossa on ristiintaulukoitu vastaajien ennakkoluuloja vieraisiin ihmisiin peilaten niitä henkilön omiin suhteisiin ulkomaalaisiin, vastaukset on ilmoitettu prosentteina (%).

	MINULLA			
vieraiden ihmisten seurassa	ei ole / ei ole ollut kontakteja ulkomaalaisiin.	on ollut ainakin satunnaisesti ulkomaalainen puhekumppani.	on ulkomaalainen / maahanmuuttaja tuttu / työkaveri.	on / on ollut ulkomaalainen / maahanmuuttaja ystävä.
1. hyvin ennakkoluuloinen	0,0	0,0	0,0	0,0
2. hieman ennakkoluuloinen	7,3	12,7	10,9	7,3
4.melko ennakkoluuloton	1,8	23,6	20,0	12,7
5. ennakkoluuloton	0,0	7,3	9,1	7,3
3. en osaa sanoa	0,0	0,0	0,0	0,0

Taulukko 8. Taulukossa on ristiintaulukoitu vastaajien ennakkoluuloja vieraisiin ulkomaalaisiin ihmisiin peilaten niitä henkilön omiin suhteisiin ulkomaalaisiin, vastaukset on ilmoitettu prosentteina (%).

	MINULLA			
vieraiden ulkomaalaisten seurassa	ei ole / ei ole ollut kontakteja ulkomaalaisiin.	on ollut ainakin satunnaisesti ulkomaalainen puhekumppani.	on ulkomaalainen / maahanmuuttaja tuttu / työkaveri.	on / on ollut ulkomaalainen / maahanmuuttaja ystävä.
1. hyvin ennakkoluuloinen	7,3	9,1	3,6	3,4
2. hieman ennakkoluuloinen	0,0	14,5	12,7	5,1
4.melko ennakkoluuloton	0,0	12,7	16,4	11,8
5. ennakkoluuloton	1,8	5,5	7,3	3,4
3. en osaa sanoa	0,0	1,8	0,0	0,0

Taulukko 9. Taulukossa on ristiintaulukoitu vastaajien ennakkoluuloja kehitysvammaisiin suhteutettuna henkilön omiin suhteisiin ulkomaalaisiin, vastaukset on ilmoitettu prosentteina (%).

kehitysvammaisten seurassa	MINULLA			
	ei ole / ei ole ollut kontakteja ulkomaalaisiin.	on ollut ainakin satunnaisesti ulkomaalainen puhekumppani.	on ulkomaalainen / maahanmuuttaja tuttu / työkaveri.	on / on ollut ulkomaalainen / maahanmuuttaja ystävä.
1. hyvin ennakkoluuloinen	0,0	0,0	0,0	0,0
2. hieman ennakkoluuloinen	3,6	7,3	3,6	0,0
4. melko ennakkoluuloton	0,0	9,1	7,3	9,1
5. ennakkoluuloton	3,6	27,3	29,1	16,4
3. en osaa sanoa	0,0	0,0	0,0	0,0

Väitteeseen Suomen maahanmuuttopolitiikka (=asiat, jotka vaikuttavat ulkomaalaisten maahanmuuttoon) on liian tiukkaa, suurin osa vastaajista oli joko melko paljon (36,4 %) tai paljon eri (27,3 %) mieltä. Väite ”Suomessa on liikaa maahanmuuttajia” sai samansuuntaisen vastauksen lähes tai täysin samaa mieltä (56,4 %) suurimmalta osalta vastaajia. Vain yksi vastaaja oli täysin vastaan väitettä ja 16,4 % vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään. Taulukossa 10. ilmenee vastaajien mielipide Suomen maahanmuuttajatilanteeseen.

Taulukko 10. Vastaajien mielipide Suomen maahanmuuttajatilanteeseen. Vastaukset on ilmoitettu sukupuolen mukaan prosentteina (%).

Suomessa on liikaa maahanmuuttajia	nainen	mies
1 täysin eri mieltä	2,2	0,0
2 vähän eri mieltä	20,0	30,0
3 en osaa sanoa	15,6	20,0
4 melko paljon samaa mieltä	31,1	20,0
5 täysin samaa mieltä	26,7	30,0

Myöskään kiintiöpakolaisten määrää ei oltu halukkaita lisäämään, vain 14,5 % vastaajista puolsi lisäystä edes jossain määrin. Kysymysten asettelu ei sallinut vastausvaihtoehtoa ”korvata turvapaikanhakijat kiintiöpakolaisilla” tai muuta vaihtoehtoja tarjontaa. Työperäistä maahanmuuttoa olisi valmis helpottamaan 70,4 % (54 vastaa-

jasta, yksi vastaaja jätti vastaamatta kysymykseen). Taulukossa 11. näkyvät huoltajien mielipiteet työperäisen maahanmuuton helpottamiseen.

Taulukko 11. Työperäisen maahanmuuton helpottaminen. Vastaukset on ilmoitettu sukupuolittain prosentteina (%).

Työperäistä maahanmuuttoa (ihmiset, joilla on jo työpaikka tiedossa) tulisi helpottaa	nainen	mies
1 täysin eri mieltä	6,7	0,0
2 vähän eri mieltä	15,6	20,0
3 en osaa sanoa	13,3	0,0
4 melko paljon samaa mieltä	51,1	50,0
5 täysin samaa mieltä	11,1	30,0

Turvapaikkaprosessin nopeuttaminen jakoi mielipiteitä laajasti, osan mielestä nopeuttamiselle ei ollut tarvetta, ja toiset kokivat sen hyvinkin tärkeäksi. Myös turvapaikan saaneiden perheen yhdistämisen helpottaminen jakoi mielipiteitä runsaasti. Lisäksi mielipiteitä jakoi laajasti teoreettinen kysymys vastaanottokeskusten lopettamisesta Suomesta (taulukko 12.), vastaukset on esitetty sukupuolittain. Kysymys oli sinällään teoreettinen, sillä asia ei ole sellainen, johon voisi vaikuttaa mielipidekyselyillä, vaan asia on lakisääteinen.

Taulukko 12. Huoltajien mielipide vastaanottokeskusten lopettamiseen. Vastaukset on ilmoitettu sukupuolittain prosentteina (%).

Vastaanottokeskukset tulisi lopettaa Suomesta	nainen	mies
1 täysin eri mieltä	17,8	10,0
2 vähän eri mieltä	22,2	30,0
3 en osaa sanoa	24,4	10,0
4 melko paljon samaa mieltä	17,8	20,0
5 täysin samaa mieltä	15,6	30,0

Kysymyksiin syyrialaisien ja irakilaisien keskenään poikkeavasta avuntarpeesta eivät vastaajat osanneet ottaa kantaa. Kansalaisuuksien keskinäisen paremmuuden arviointi irakilaisien ja syyrialaisien välillä oli myös hankalaa. Suurin osa vastaajista ei

osannut sanoa mitään ja loput kiistivät eroavaisuudet sekä paremmuuden että avuntarpeen suhteen. Vain yksi vastaaja uskoi irakilaisien olevan suuremmassa avuntarpeessa kuin syyrialaiset.

Valmiuksia ulkomaalaisten anoppiuteen tuntui olevan appiukkojen määrää useammalla. Miehistä vain kolme vastaajaa olisi valmis huolimaan vävyjojakseen lähimaiden kansalaisuuden omaavan henkilön (puolalaisen, ukrainalaisen, venäläisen tai virolaisen), mutta muiden kysytyjen kansalaisuuksien edustajia (afganistanilainen, irakilainen, syyrialainen, somalialainen tai thaimaalainen) ei yksikään miespuolinen vastaaja ollut halukas toivottamaan tervetulleeksi perheeseensä vävynä. Vapaaehtoisia anoppeja löytyisi kaikille kysytyille kansalaisuuksille vähintään kuusi, thaimaalaisille yhdeksän ja puolalaiselle, ukrainalaiselle, venäläiselle tai virolaiselle 15 naisvastaajaa (33,3 %). Anopiksi tai appiukoksi aikuiset eivät toivoneet päätyvänsä narkomaanille, ja harva myöskään turvapaikanhakijalle tai vammaiselle (taulukko 13.).

Taulukko 13. Vastaajia pyydettiin arvioimaan suhtautumistaan listassa oleviin ryhmiin. ”Olen /olisin valmis olemaan anoppi/appiukko seuraavien ryhmien edustajalle. Kysymykseen vastaaminen oli vapaavalintainen. Kysely mahdollisti useamman vaihtoehdon valinnan. Vastaukset on jaoteltu sukupuolittain ja ilmoitettu prosentteina (%). Vastaukset on laskettu koko mahdollisesta vastaajamäärästä (45 naista ja 10 miestä).

anoppi / appiukko	nainen	mies
homoseksuaali / lesbo	33,3	10,0
narkomaani	0,0	0,0
suomalainen heteromies	62,2	30,0
turvapaikanhakija	17,8	10,0
vammainen	33,3	20,0
EU-kansalainen (muu kuin suomalainen)	51,1	40,0

Lisäksi kyselyssä selvitettiin huoltajien tietoista vaikuttamista nuorten elämään ystävien, seurustelukumppanien, mielipiteiden ja asenteiden, harrastusten tai tulevaisuuden suhteen. Seuraavassa taulukossa (14.) voi nähdä sukupuolen mukaan, miten laitalaisnuorten huoltajat melko vähän ainakaan tietoisesti pyrkivät vaikuttamaan esi-

merkiksi seuraan jossa nuori liikkuu. Mielenpiteiden, asenteiden, harrastusten sekä tulevaisuuden suhteen tietoista vaikutusta käytettiin enemmän. Iso osa huoltajista antaa yläkouluikäisen nuoren päättää itsenäisesti omaa tulevaisuuttaan koskevista asioista opiskelun suhteen; 36,4 % vastaajista ei ainakaan tietoisesti myönnä pyrkivänsä vaikuttamaan nuoren päätökseen. Seurustelukumppanin valinta on myös vastausten perusteella nuoren itsemääräämisoikeuden piirissä; 70 % vastaajista ei tietoisesti vaikuta valintoihin.

Taulukko 14. Miten vaikutat yläkouluikäisen nuoren elämään seuraavien väitettyjen asioiden kohdalla? Vastaukset on ilmoitettu prosentteina (%) koko vastaajamäärästä.

	1 en vaikuta	2 en ainakaan tietoisesti pyri vaikuttamaan	4 vaikutan jonkin verran	5 vaikutan mahdollisuuksieni mukaan	3 en osaa sanoa
ystävien valinta	20,0	43,6	30,9	5,5	0
seurustelukumppanin valinta	29,1	40,0	16,4	9,1	5,5
mielipiteisiin / asenteisiin	3,7	27,8	44,5	24,1	0
harrastusten valinta	33,3	22,2	37,0	7,4	0
tulevaisuuden suunnitteluun (lukio / ammattikoulu...)	3,7	33,3	46,3	16,7	0

Huoltajilta tiedusteltiin myös kiusaamisen ja syrjinnän tilaa koulussa. Yksikään huoltaja ei vastannut ”En ole kuullut koskaan ketään kiusattavan”, 52,7 % vastaajaa on joskus kuullut satunnaisesta kiusaamisesta, 40 % vastaajan mielestä ”Ainahan siellä jotain kiusataan”. Huoltajista 21,8 % omaa lasta on kiusattu ja 25,5 % tiesi lapsensa ystävää kiusatun. Seksuaalivähemmistöjen ja vammaisten kiusaaminen oli vähäistä (yksi tai kaksi), maahanmuuttajat olivat mainittuina kiusauksen kohteena viidessä lapussa. Kukaan vanhempi ei tunnustanut tietävänsä oman lapsensa kiusaavan.

5.3 Oppilaiden ja huoltajien yhteiset kyselyosiot

Kyselyn yhteisessä osiossa nuorten ja huoltajien arvioinnin kohteena olivat afganistanilaiset, irakilaiset / syyrialaiset, puolalaiset / ukrainalaiset / venäläiset / virolaiset, somalialaiset ja thaimaalaiset. Arvioinnin kohteena oli se, millaisissa suhteissa oppilas olisi valmis olemaan kyseessä olevan ryhmän kanssa. Vaihtoehtoina olivat naapuri, sama kaveriporukka tai harrastus, ystävä, seurustelusuhde. Lisäksi kyselyssä oli

kysymyksiä siitä oliko mainittu ryhmä hyvä tekemään töitä, lisäämään turvattomuuden tunnetta tai rikollisuutta, kuluttavan yhteiskunnan varoja tai tuovan uusia tuulia kulttuuriimme. Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan kiinnostustaan käyttää ryhmien palveluita lääkärinä, kosmetologina, siivoojana, kampaajana, ompelijana, ravintoloitsijana, taksi- tai bussikuskina tai maataloustyöntekijänä.

Kyselyssä ei suuria eroja noussut vastaajien välillä; jokaisen kysymyksen kohdalla puolalaiset, ukrainalaiset, venäläiset ja virolaiset olivat useimmiten paras vaihtoehto vastaajien mielestä. Järjestyksessä seuraavana olevat thaimaalaiset ja afganistanilaiset ja somalit vaihtelivat kolmatta sijaa. Arabit, eli irakilaiset ja syyrialaiset olivat vähiten laitilalaisnuorten lähelle toivomia kansalaisuuksia, vanhempien kohdalla arabit eivät eronneet joukosta somalialaisiin tai afganistanilaisiin verrattuna. Arabit ylsivät kyselyssä somalien ja afgaanien rinnalle tuloksissa vain ystävinä tai seurustelukumppaneina, tosin siinäkin vain pojille; hyväksyvien vastausten lukumäärät olivat määrällisesti vähäisiä kaikille näistä ryhmistä. Parisuhdekysymys poikkesi vastaajien välillä seuraavasti, nuorten kyselyssä puhuttiin halukkuudesta seurustelusuhteeseen, aikuisilla suhteeseen tai naimisiin menoon. Aikuisilla naapuriksi ja ystäväksi kelpaisi melko tasaisesti narkomaania lukuun ottamatta kaikki ja kuudelle naispuoliselle vastaajasta narkomaanikin oli naapurina hyväksyttävä.

Seuraavassa taulukossa on tarkasteltu vaikuttaako matkustelu (vähintään 10 kertaa ulkomailla käynti) asenteeseen hyväksyä ulkomaalainen henkilö naapuriksi, ystäväksi tai parisuhdekumppaniksi nuorille seurusteluun ja aikuisille parisuhteeseen asti. Tämän tuloksen mukaan nuorten ennakoluulot jopa lisääntyvät matkustelun myötä, vain lähimaista olevien ulkomaalaisten hyväksyntä näyttäisi lisääntyvän matkustelun myötä. Aikuisilla matkustelu näyttää vähentävän ennakoluuloja ulkomaalaista naapuria kohtaan.

Taulukko 15. Ulkomaanmatkojen määrän vaikutus (0 kertaa: ≥ 10 kertaa) eri maa-laisen naapuriksi hyväksymiselle nuorten ja aikuisten vastausten mukaan. Vastaukset on jaoteltu vastaajaryhmittäin (nuoret ja huoltajat) ja ilmoitettu prosentteina (%).

	ULKOMAANMATKANI			
	Nuoret		Aikuiset	
	0	≥ 10	0	≥ 10
naapuri				
afganistanilainen	5,1	4,1	1,8	20,0
irakilainen / syyrialainen	4,6	2,6	1,8	20,0
puolalainen / ukrainalainen / venäläinen / virolainen	7,7	7,2	3,6	30,9
somalialainen	4,6	3,6	1,8	20,0
thaimaalainen	5,6	3,6	1,8	29,1

Seuraavassa taulukossa on tarkasteltu eri sukupuolten valmiuksia ottaa ulkomaalainen henkilö ystäväksi. Vastausten perusteella tytöille ja naisille ulkomaalainen henkilö kelpaa ystäväksi kaikista kysytyistä kansalaisuuksista huomattavan paljon useammin kuin pojille tai miehille.

Taulukko 16. Vastaajia pyydettiin arvioimaan suhtautumistaan listassa oleviin ryhmiin. ”Olen /olisin valmis olemaan ystävä seuraavien kansalaisuuksien edustajan kanssa. Vastaukset on jaoteltu sukupuolittain sekä vastaajaryhmittäin (nuoret ja huoltajat), vastaukset on ilmoitettu prosentteina (%).

ystävä	tyttö	poika	nainen	mies
afganistanilainen	25,6	12,6	40,1	20,0
irakilainen / syyrialainen	26,7	12,6	42,3	20,0
puolalainen / ukrainalainen / venäläinen / virolainen	47,8	33,3	68,9	50,1
somalialainen	24,5	18,3	42,3	20,0
thaimaalainen	35,5	19,5	55,5	20,0

Seurustelu- ja parisuhdeasioiden kohdalla vastaukset poikkesivat suuresti ystäväkyselyn tuloksista. Miespuoliset vastaajat niin nuorissa kuin aikuisissakin olivat naispuolisia valmiimpia suhteeseen jokaisen kysytyn kansalaisuuden edustajan kanssa. Molemmilla sukupuolilla mieluisin ulkomaalaispartneri olisi lähimaiden kansalaiset puolalaiset, ukrainalaiset, venäläiset tai virolaiset.

Taulukko 17. Vastaajia pyydettiin arvioimaan suhtautumistaan listassa oleviin ryhmiin. ”Olen /olisin valmis olemaan seurustelusuhteessa (nuoret) / suhteessa /naimisissa” (huoltajat) seuraavien kansalaisuuksien edustajan kanssa. Kysymykseen vastaaminen oli vapaavalintaista. Kysely mahdollisti useamman vaihtoehdon valinnan. Vastaukset on jaoteltu sukupuolittain sekä vastaajaryhmittäin (nuoret ja huoltajat), vastaukset on laskettu koko mahdollisesta vastaajamäärästä. Vastaukset on ilmoitettu prosentteina (%).

seurustelusuhteessa tai suhteessa / naimisissa (vain aikuiset)	tyttö	poika	nainen	mies
afganistanilainen	5,6	5,7	0,0	0,0
irakilainen / syrialainen	3,3	6,9	0,0	10,0
puolalainen / ukrainalainen / venäläinen / virolainen	22,2	24,1	17,8	30,0
somalialainen	5,6	6,9	0,0	0,0
thaimaalainen	7,8	12,6	4,4	10,0

Arabien koettiin myös lisäävän rikollisuutta, käyttävän yhteiskunnan varoja ja lisäävän turvattomuuden tunnetta enemmän kuin muiden ryhmien. Aikuisten arviossa kansalaisuuksien järjestys oli sama, ero kylläkin pienempi kuin nuorilla. Uusien tuulien uskottiin tulevan kulttuuriimme nuorten osalta eniten lähellä olevista maista (Puola, Ukraina, Venäjä, Viro), aikuiset naiset taas uskoivat thai-kulttuurin voimaan. Aikuisilla thaimaalaisten arvostus esimerkiksi siivoojana, kosmetologina tai ompelijana nousee puolalaisten, ukrainalaisten, venäläisten ja virolaisten tasolle ja ravinto-oloitsijana thaimaalaiset ylittävät muut kansalaisuudet suosiollaan.

Samat kysymykset esitettiin myös EU-kansalaisesta, joka ei ole suomalainen, homoseksuaalista tai lesbosta, suomalaisesta heteromiehestä, turvapaikanhakijasta ja vammaisesta henkilöstä. Lisäksi aikuisten lomakkeessa oli mukana myös narkomaani. EU-kansalainen nousi tyttöjen vastauksissa yli suomalaisen heteromiehen, pojilla asia oli toisinpäin. Paitsi että tytöt hieman mieluummin seurustelivat suomalaisen heteromiehen kanssa kun taas pojat valitsivat mieluummin EU-kansalaisen seurustelukumppaniksi. Homoseksuaali tai lesbo olivat kolmannella sijalla kaikessa ennen vammaista tai vähiten halutuinta turvapaikanhakijaa ja aikuisilla vähiten halutuimmaksi nousi turvapaikanhakijan jälkeen narkomaani. Nuorten lomakkeessa ei narkomaania ollut vaihtoehtona.

Kysymykseen ”kenen uskoo tekevän hyvin töitä”, aikuisilla miehillä turvapaikanhakijat nousivat suhteessa naisten arvioon huimasti. 80 % miehistä uskoi turvapaikanhakijan tekevän hyvin töitä kun taas naisilla vastaava luku oli vain 28,9 %.

Taulukko 18. Vastaajia pyydettiin arvioimaan mielipidettään, minkä ryhmän hän uskoo olevan hyvä tekemään töitä. Kysymykseen vastaaminen oli vapaavalintaista. Vastaukset on ilmoitettu vastaajaryhmittäin (nuoret ja huoltajat), vastaukset on ilmoitettu prosentteina (%) mahdollisesta vastaajamäärästä laskien (195 nuorta ja 55 huoltajaa).

Tekevän hyvin töitä	nuoret	huoltajat
homoseksuaali / lesbo	32,8	60,0
narkomaani	-	0,0
suomalainen heteromies	52,8	67,3
turvapaikanhakija	14,9	30,9
vammainen	8,7	45,5
EU-kansalainen (muu kuin suomalainen)	46,2	56,4

Turvattomuuden tunteen ja rikollisuuden arveltiin lisääntyvän eniten narkomaanien (68,9 % naisista, ja 50 % miehistä) sitten turvapaikanhakijoiden (44,4 % naisista ja 50 % miehistä) toimesta. EU-kansalainen herätti epäluuloja kolmessa naisessa ja yhdessä miehessä. Vammaiset, homoseksuaalit ja suomalaiset heteromiehet herättivät myös yksittäisissä henkilöissä epäluuloja.

Yhteiskunnan varoja kuluttavaksi ryhmiksi koettiin erityisesti narkomaanit ja turvapaikanhakijat (taulukko 19.). Vain noin joka kymmenes vastaaja ajatteli vammaisen henkilön kuluttavan yhteiskunnan varoja, aivan saman verran miehet arvioivat suomalaisen heteromiehen kuluttavan yhteiskuntamme varoja.

Taulukko 19. Yhteiskunnan varojen kulutus ryhmittäin aikuisten vastaajien arvioimana prosentteina (%). Kysymykseen vastaaminen oli vapaavalintaista. Vastaukset on jaoteltu vastaajaryhmittäin (nuoret ja huoltajat), vastaukset on ilmoitettu prosentteina (%) koko mahdollisesta ryhmästä laskettuna (195 nuorta ja 55 huoltajaa).

Kuluttavan yhteiskuntamme varoja	nuoret	huoltajat
homoseksuaali / lesbo	9,2	1,8
narkomaani	0,0	60,0
suomalainen heteromies	11,8	3,6
turvapaikanhakija	27,7	43,6
vammainen	15,4	10,9
EU-kansalainen (muu kuin suomalainen)	12,3	7,3

Uusia tuulia kulttuuriimme uskottiin tulevan eniten EU:n alueilta (45,5 % aikuisista ja 19 % nuorista), turvapaikanhakijoiden kulttuurituulahduksiin uskoi aikuisista 38 % ja 17,4 % nuorista, vammaisiin 23,7 % aikuista ja 5 % nuorista ja homoseksuaalien tuomiin tuuliin uskoi 21,8 % aikuisista ja 16,9 % nuorista vastaajista. Suomalaisen heteromieheen uskoi 14,5 % aikuista ja 11,8 % nuorista vastaajista, narkomaaniin vain 1,8, % aikuisista (vaihtoehto oli tarjolla vain aikuisille). Lääkäriksi vastaajille kelpaisivat suomalainen heteromies, homoseksuaali tai lesbo (kelpasi enemmän naispuolisille vastaajille).

Huolimatta siitä, että valtaosa vastaajista (tytöistä 53,3 % ja pojista 69 %) oli sitä mieltä, että koulussa jokainen saa olla oma itsensä, nousi kiusattujen lista hälyttävän suureksi. Ulkomaalaistaustaisten kiusaamisen kohteeksi joutuminen ei noussut yksittäisenä kiusaamisen kohteena suuremmaksi kuin muutkaan ryhmät, mutta usein ulkomaalaisuuteen liittyvät poikkeavalta näyttäminen sekä erilailla pukeutuminen. Toisaalta moni mieltää erilailla ajattelevankin ulkomaalaisuuteen eri kulttuuritaustan vuoksi, vaikka harvoin kenenkään ajatukset suoraan kuuluvat ulos. Tämän opinnäytetyön tulos osoittaa, että koulussa on suuri riski joutua kiusaamisen kohteeksi erityisesti ulkomaalaistaustaisilla nuorilla.

Vastaanottokeskusten lopettamisen melko runsas kannatus herättää tutkinnallisesti jatkokysymyksen, minne turvapaikanhakijat tulisi vastaajien mielestä sijoittaa? Onko

ajatus ollut muihin maihin, kadulle vai mikä olisi heille sopivampi vaihtoehto, tämä jää nyt avoimeksi.

5.4 Maahanmuuttajanuorten haastattelut

Laitilan yläkoulussa on pitkä kokemus työperäisen maahanmuuton kautta paikkakunnalle saapuneiden nuorten vastaanotosta, mutta turvapaikanhakijanuoret olivat uusi kokemus. Lähes varoituksetta paikkakunnalle tulleet turvapaikanhakijat olivat pienelle kaupungille, ja siellä varmasti erityisesti koululle, iso haaste. Nopeasti Laitilan koulut saivat järjestelynsä kuntoon, ja turvapaikanhakijaoppilaat pääsivät kouluun heti kun vaaditut terveystarkastukset olivat kunnossa.

Haastatteleman maahanmuuttajataustaiset oppilaat olivat taustaltaan joko siirtolais-taustaisia työn perässä muuttaneiden vanhempien lapsia tai turvapaikanhakijoita. Heitä oli yhteensä kahdeksan, kummastakin ryhmästä neljä. Haastateltavista neljä oli tyttöjä ja neljä poikaa.

Alussa lähes kaikki maahanmuuttajanuoret kokivat haasteellisena päästä osalliseksi ryhmään, työperäisen maahanmuuttajaryhmään kuuluvat nuoret pääsivät kuitenkin oman kokemuksensa mukaan nopeasti sisäpiiriläisiksi, mutta turvapaikanhakija nuoret eivät kokeneet olevansa yhtä tervetulleita. Jokaisella työperäisen maahanmuuton vuoksi koulussa opiskelevalla nuorella oli koulussa vähintään muutama ystävä, suurimmalla osalla useita. Mikäli omassa koulussa ei työperäisen maahanmuuton vuoksi opiskelevilla ollut montaa ystävää, niitä oli ainakin koulun ulkopuolella. Joillakin oli ollut haastetta ystävien kanssa yläkoulussa, mutta jokaisella työperäisen maahanmuuton kautta Suomeen tulleella haastatteluun osallistuneella nuorella oli Suomessa ystäviä sekä koulussa, että vapaa-ajalla. Kaikilla ystävät eivät olleet samoja koulussa ja vapaa-aikana. Työperäisen maahanmuuton seurauksena Laitilan yläkoulussa opiskelevat nuoret viihtyivät pääsääntöisesti tällä hetkellä hyvin koulussaan. Alkuvaikeuksien jälkeen kaikilla koulunkäynti sujui hienosti.

Turvapaikanhakijoiden ajatukset Laitilan yläasteesta ovat lähes poikkeuksetta ankeampia, paitsi että täällä sentään pääsi kouluun; omassa maassaan kaikilla ei sitä

mahdollisuutta ollut. Turvapaikanhakijat kokivat yläkoulussa joukkoon pääsyn jopa mahdottomana, vain yksi vastaaja koki olleensa melko tervetullut joukkoon. Opettajat olivat yleensä avuliaita, joskin osa heistäkin miellettiin epäluuloisina tai vähintään varauksellisina. Turvapaikanhakijanuoret saivat seuraa alakoulussa, mutta yläkoulussa vain yksi haastattelemani turvapaikanhakijanuori sai omasta mielestään kontaktin valtaväestöön yläkoulussa, muut kokivat jäävänsä kokonaan ulkopuolisiksi ryhmästä. Tämä kyseinen viihtynyt turvapaikanhakijanuori oli iholtaan muita turvapaikanhakijanuoria huomattavasti vaaleampi.

Haasteina koulumaailmassa kaikilla kouluikäisinä maahan muuttaneilla oli ollut alussa kielitaidon puute. Pienryhmässä opiskelu koettiin muusta ryhmästä eristävänä tekijänä. Turvapaikanhakijanuorten opiskelu Laitilan yläkoulussa kesti kokonaisuudessaan niin lyhyen aikaa, ettei heistä kukaan ehtinyt saavuttaa hyvää kielitaitoa, mutta opiskelu isossa kantaväestön ryhmässä tuntui raskaalta ja turhauttavalta erityisesti jos oli vailla minkäänlaista kontaktia luokkatovereihin ja pahimmillaan jopa opettajiin. Osa turvapaikanhakijoista koki luokan nauttivan vahingonilosta, joka seurasi turvapaikanhakijanuoren vahingoista.

Tämän otannaltaan suppean opinnäytetyön valossa tulee mieleen, että ihonvärillä saattaa olla statusta enemmän merkitystä siihen, miten Laitilan yläkouluun sopeutuu. Samankaltaisia näkemyksiä esittävät mm. Liebkind & Jasinskaja-Lahti (2000, 81) maahanmuuttajan erottuvuudesta esimerkkinä mainittuna Suomessa juurikin ihonväri, joka jo itsessään voi merkitä rasismia ja syrjinnän kokemuksia. Alakoulussa kaikki maahanmuuttajat olivat kokeneet kuuluvansa ainakin osittain joukkoon, yläkouluun siirryttäessä sosiaalinen kanssakäyminen oli kadonnut osalta nuorista jopa kokonaan. Turvapaikanhakijanuoria oli kerrallaan yläkoulussa korkeintaan muutama, ja näilläkään nuorilla ei aina ollut keskenään samaa kieltä tai kulttuuria ja myös sukupuoli saattoi aiheuttaa haasteita heidän keskinäiselle kanssakäymiselleen. Voi vain kuvitella miten tämä on aiheuttanut haasteita opetuksen järjestämisessä oppilaille, joilla puutteellisen suomenkielentaidon lisäksi saattoi olla hyvinkin erilainen oppimistausta muuhun opetusryhmään verrattuna.

5.5 Havainnot

Havainnoitu osuus perustui Suomen Punaisen Ristin järjestämiin tuokioihin koulun oppilaille pidettyihin lyhyisiin toiminnallisiin harjoituksiin. Lisäksi seurattiin henkilökunnalle suunnattua tiedotus- ja keskustelutuokiota.

Laitilan Varpeen koulun henkilökunta oli harjoituksessa ja keskustelussa kiinnostuneesti mukana. Aika harjoituksen toteutukselle ja keskustelulle oli lyhyt. Tuokion perustella henkilökunnan asenne oli avoin ja positiivinen. Henkilökunnalle annettiin yhteystietoja, mistä vastaanottokeskuksen loppumisen jälkeen on saatavilla monikulttuurisuuskasvatusmateriaalia ja tarvittaessa vetäjiä.

Oppilaille pidetyt tuokiot olivat oppitunnin mittaisia ja ne toteutettiin toiminnallisten rooli- ja mielipideleikkien avulla. Harjoituksissa ilmeni oppilaiden keskuudessa suuria elämäkatsomuksellisia eroja. Toteutettu harjoitus oli sama kaikille (8. – 9. luokkalaisille), mutta roolihahmojen elämänlaadussa ilmeni ryhmien välillä suuriakin eroja, riippuen siitä miten kukakin nuori oman roolinsa oletti elämässään selviävän. Suurin osa nuorista osallistui harjoitukseen avoimesti ja Webropol -kyselyn mukaan lisää vastaavia harjoituksia kaipasi 22 vastaajaa ja lisätietoa eri kulttuureista kaipasi 14 vastaajaa 195 yläkoululaisesta.

Kaikki vastaanottokeskuksen kautta järjestetyt tuokiot, sekä työntekijöille että oppilaille osuivat ajallisesti hetkeen, jolloin päätös toiminnan loppumisesta oli jo tehty. Tuokiot olivat lyhyitä ja useiden ryhmien kanssa harjoitusten purku ja keskustelu jäivät osittain puutteelliseksi tai niitä ei ollut ollenkaan.

5.6 Hyviä käytäntöjä

Suomessa on paljon paikkakuntia, joissa on pitkään ollut ulkomaalaistaustaisia henkilöitä, ja monilla yläkouluilla on jo pitkä historia maahanmuuttajanuorten vastaanotosta. Tutustuin jo käytössä oleviin hyviin käytäntöihin kirjallisuuden ja erilaisten projektiraporttien kautta. Joissakin isoissa kaupungeissa joka kymmenes oppilas on äidinkieleltään vieraskielinen. On myös paikkakuntia, joissa on pitkään toiminut vas-

taanottokeskus, ja sitä kautta erikulttuuriset oppilaat ovat kuuluneet paikkakunnan koulumaailmaan olennaisena osana jo vuosikymmeniä. Valitsin tarkemman tutustumisen kohteiksi kolme olosuhteiltaan jonkin verran Laitilan kaltaista paikkakuntaa. Heidän käytäntöihinsä tutustuin vierailujen ja haastatteluiden kautta.

Valitsin hyvien käytäntöjen omaavien paikkakunnista Närpiön, Punkalaitumen ja Lappajärven. Kaikki kolme ovat Laitilan kaltaisia pienehköjä paikkakuntia. Närpiöllä ja Punkalaitumella on pidempi aikaisempi kokemus ulkomaalaisten vastaanotosta, Lappajärvi taas aloitti turvapaikanhakijoiden kanssa vasta hieman Laitilan jälkeen, ja lopetti myös aiemmin.

5.6.1 Närpiö

Närpiö on ruotsinkielinen kunta Pohjanmaalla, jossa on asukkaita ~9500 (2011). Elinkeinorakenteeltaan Närpiö on vankka maatalouspitäjä, jossa viljellään tomaatteja, kasvatetaan turkiksia ja lisäksi siellä on runsaasti metalliteollisuutta. Siirtolaisuuskokemukset närpiöläiset jakavat muiden suomalaisten kanssa, sieltä on lähdetty muualle töihin ja evakkoja on vastaanotettu. (Mattila & Björklund 2013, 14–22.)

Närpiö oli aktiivinen pakolaisten kuntasijoitusten alkaessa Suomessa. Maahanmuuttajia tuli kuntaan Vietnamista, Bosniasta, Venäjältä ja Romaniasta. Sivistystoimenjohtaja Snickarsin mukaan heidän kotoutumiseensa suurin vaikuttava yksittäinen tekijä on ollut työllistyminen. Kunta tarvitsi työvoimaa ja pakolaiset täyttivät puuttuvan tyhjiön työmarkkinoilla. Tällä hetkellä (2017) 35% syntyvistä lapsista on äidinkieltään muu kuin ruotsin- tai suomenkielinen. Snickarsin mukaan nopea pääsy koulumaailmaan on lapsille ja nuorille ehdottoman tärkeää. Närpiössä valmistava opetus kestää 3 kk. Kaikki oppilaat lukevat ruotsia vähintään toisena kielenä. 1. vuoden merkitys korostuu kotoutumisessa kouluun sekä paikkakunnalle merkittävänä. Närpiön kaupunki on panostanut valmistavaan opetukseen runsaasti. Maahanmuuttajien koulutusta järjestetään tasaisesti vuorotellen kaikissa kunnan kouluissa. Tärkeää on myös huomioida, että maahanmuuttajanuorella tai lapsella on riittävästi muita maahanmuuttajia ryhmässään. (Snickars, 2017. Henkilökohtainen tiedoksianto 14.6.2017.)

Närpiössä tehtiin alussa yhteistyötä pakolaisten vastaanotossa monien tahojen kanssa. Koko kunta oli mukana vastaanottamassa ja kotouttamassa esimerkiksi asioineissa avustamalla, asuntoja etsimällä ja kalustamalla tai tarjoamalla työtä. Närpiön integroinnin keskeisiksi tekijöiksi voidaan nimetä kielitaito ja työpaikka. tärkeää on ollut myös paikkakuntalaisten koulutus ja heille suunnattu tiedotus. (Mattila & Björklund, 2013, 28–38.)

Närpiön tilanne poikkeaa Laitilan tilanteesta siinä, että heille tulleet maahanmuuttajat olivat pakolaisstatuksella, eivätkä turvapaikanhakijoina. Vastaanotto on ollut siis suunnitellumpaa ja todennäköisesti ennakkoon paremmin koordinoitua kuin paikkakunnilla, joissa hätämajoitus aloitettiin ilman kunnan viranomaisten tietoa asiasta.

5.6.2 Punkalaidun

Punkalaidun on Pirkanmaalla sijaitseva pieni noin 3000 asukkaan kunta. Elinkeinoina kunnassa ovat palvelut, alkutuotanto ja teollisuus. Punkalaidun on valittu sisäasiainministeriön toimesta vuonna 2009 kunnan maahanmuuton valtakunnallisten pilottipaikkakuntien joukkoon. Punkalaitumen vastaanottokeskus on avattu alun perin jo vuonna 1992, se on suljettu useaan otteeseen turvapaikanhakijoiden määrän vähenyttyä Suomessa. Vakiintuneena vastaanottokuntana Punkalaitumella on oma koulutusta kaikille – strategiansa, jonka mukaisesti kunta järjestää perusopetukseen valmistavan koulutuksen perusopetusikäisille lapsille. Valmistavan opetuksen jälkeen oppilaat siirtyvät perusopetukseen. Esikouluikäisille järjestetään esikouluopetusta. Koulutus aloitetaan jo turvapaikanhakuprosessin aikana. (Punkalaitumen www-sivut 2017.)

Rehtori Asa Punkalaitumen yhteiskoulusta kertoo turvapaikanhakijoiden kuuluneen kouluun jo pitkään. Hän kertoi koulunkäynnin sujuneen heillä rauhallisesti. Ongelmia, nimittelyä ja tappeluitakin on ollut, mutta niihin on heti puututtu. Paikkakunnalla ihmiset ovat tottuneet turvapaikanhakijoiden läsnäoloon, eikä valmistavia toimenpiteitä oppilaiden keskuudessa ole tarvittu edes keskuksen oltua kiinni välillä.

Koulussa on turvapaikanhakijoita niin paljon (noin 10% oppilaista), että he ovat usein omana ryhmänään. Rehtori Asan mukaan ystävyys-suhteet turvapaikanhakijajanuorten ja kantaväestön välillä ovat harvinaisia, mutta henkilöstä ja hänen tyyliinsä riippuen, jotkut turvapaikanhakijanuoret ovat toisia enemmän kontaktissa kantaväestön kanssa. (Asa, 2017. Henkilökohtainen tiedoksianto 21.11.2017.)

5.6.3 Lappajärvi

Lappajärvi on pieni reilu 3000 asukkaan kunta Etelä-Pohjanmaalla kraaterijärven rannalla. Kunnan alueella on runsaasti kesämökkejä, ja matkailu on tärkeä osa kunnan elinkeinoa. Kunnan työttömyysaste on pieni, ja perusasiat ovat kunnossa Lappajärvellä kunnossa. (Lappajärven www-sivut 2017.)

Maahanmuuttovirasto sijoitti vuosina 2015 – 2016 Lappajärven Kivitippu -hotelliin yhteensä 240 turvapaikanhakijaa. Lähes kaikki olivat yhdessä perheinä hakemassa turvapaikka. Lappajärvellä turvapaikanhakija-koululaisia oli yhteensä 56 oppilasta, joista yläkoulu-ikäisiä 25 oppilasta, joka oli 25 % koko koulun oppilasmäärästä. Uusien tulokkaiden tuloa edelsi opettajan ja tukioppilaiden pitämä info jokaisessa luokassa. Varsinaista vastustusta ei sosiaalisen median ulkopuolella edes tavattu. Joitakin huolestuneita soittoja tuli tautien leviämisen pelosta. Turvapaikanhakija-oppilaat olivat omana ryhmänään ensimmäisen vuoden ajan kaikissa oppiaineissa. (Mäkelä & Kuorikoski, 2017. Henkilökohtainen tiedoksianto.)

Rehtorin ja opettajan mukaan yhtään kantaväestön ja turvapaikanhakijoiden välistä konfliktia sen paremmin koulussa kuin muuallakaan ei ole tullut esille. Tilannetta arveltiin rauhoittaneen myös se, että kaikki turvapaikanhakijat tulivat pääosin perheinä, yksinäisiä miehiä ei ollut. (Mäkelä & Kuorikoski, 2017. Henkilökohtainen tiedoksianto.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön perusteella Laitilan yläkoulu on hyvä paikka. Siellä viihtyy valtaosa oppilaista, ja yhteishenki on hyvä. Yli puolet vastaajista sanoo, että jokainen saa olla oma itsensä ja kiusaamistakin esiintyy vain satunnaisesti (70 % vastaajista). Tulokset ovat ihan hyviä, etenkin kun kyselyn kohteena on koulu ja vastaajina joukko murrosikäisiä nuoria.

Laitilalaisnuoret vastasivat olevansa kiinnostuneita vieraista ihmistä. Tasa-arvoonkin vastaajat uskoivat. Hyväksyntää riitti vammaisille ja seksuaalivähemmistöihin kuululle, mutta tässä kyselyssä maahanmuuttajien kohdalla nuorten mielipide oli vahvasti kielteinen; maahanmuuttajille ei ole tarvetta Suomessa. Samanaikaisesti 73 prosenttia nuorista vastasi kaikkien ihmisten olevan samanarvoisia, mutta silti edes lähimaista tulevat henkilöt eivät kelvanneet samaan kaveriporukkaan kuin alle puolelle vastaajista (48,2 %). Kauempaa tulevat kelpasivat porukkaan vain harvoille, tulomaasta riippuen (22,6–28,2 %).

Nuoret uskoivat turvapaikanhakijoiden poikkeavan muista ulkomaalaisista ja kokivat kotikaupunkinsa muuttuneen turvapaikanhakijoiden paikkakunnalle tulon myötä. Vastauksista kävi ilmi joidenkin vastaajien ajattelevan turvapaikanhakijoiden olevan jotenkin alempaa kastia muihin ulkomaalaisiin nähden. Yläkoululaista 96 oli joko vähän tai kokonaan eri mieltä väitteen ”Turvapaikanhakija ei erotu muista ulkomaalaisista” kanssa. Turvapaikanhakijan ystäväksi oli valmis vain 19,5 prosenttia vastaajista ja 21 prosenttia vastaajista oli valmis hyväksymään turvapaikanhakijan samaan kaveriporukkaan.

Oppilaiden mielestä koulussa jokainen saa olla oma itsensä, silti kiusattujen ryhmä on suuri, ja joukosta isoina poikkeamina erottuvat ulkonäöltään poikkeavat, ulkomaalaiset, eri lailla ajattelevat sekä vammaiset. Usko oman kansalaisuuden erinomaisuuteen näkyi monen nuoren vastauksessa väittämän ”suomalaiset osaavat käyttäytyä kulttuurin vaatimalla tavalla muissa maissa”. Nuorista 40 prosenttia uskoi, suomalaisten osaavan käyttäytyä vieraissa kulttuureissa niiden vaatimilla tavoilla.

Huoltajat vastasivat pääsääntöisesti olevansa suvaitsevaisia tai melko suvaitsevaisia. Kysymykseen ennakoluuloista, epäluulojen määrä kasvoi vieraiden ulkomaalaisten ja avoimesti homoseksuaalisen parin kanssa. Selkeästi eniten ennakoluuloja herätti ajatus vastaanottokeskuksen avoimien ovien päivään osallistumisesta, 35 prosenttia vastaajista koki olevansa vähintään hieman ennakoluuloinen. Ennakoluulottomasti tähän ajatukseen suhtautui kahdeksan vastaajaa. Maahanmuuttopolitiikka koettiin ennemmin löysäksi kuin liian tiukaksi.

Suurin osa huoltajista ei tietoisesti vaikuta jälkikasvunsa valintoihin seurustelun tai ystävien suhteen. Enemmän vaikutusvaltaa pyrittiin käyttämään tulevaisuudensuunnitelmien ja mielipiteiden suhteen. Joukossa oli myös vanhempia, jotka eivät tietoisesti kokeneet vaikuttavansa yläkoululaisen nuoren elämään ainakaan kyselyssä kysytyjen asioiden suhteen (ystävien, seurustelukumppanin, harrastusten valintaan tai mielipiteisiin ja tulevaisuuden suunnitelmiin liittyen). Yhtäläisyyksiä nuorten ja vanhempien kohdalla oli siinä, että kummatkin hyväksyivät elämäänsä paremmin lähialueilta kotoisin olevan ulkomaalaisen kuin kauempaa tulevan. Syy saattaa olla myös siinä, että nämä lähialueiden kansalaiset ovat olleet edustettuina Laitilassakin jo vuosikymmeniä.

Tämän opinnäytetyön valossa Laitilassa saattaisi olla kyseessä NIMBY (”not in my backyard”) -syndrooma. Ilmiölle on tyypillistä se, että ihmiset ovat periaatteessa suvaitsevia ja kannattavat kaikkien ihmisten välistä tasa-arvoa, kunhan kyseessä oleva ilmiö tai vieras asia ei tule liian lähelle omaa naapurustoa.

Maahanmuuttajat mielletään usein yhtenäiseksi joukoksi. Kyseessä on kuitenkin erittäin heterogeeninen joukko, joiden ehkä ainoana yhdistävänä tekijänä voidaan pitää sitä, että he ovat jättäneet kotimaansa ja muuttaneet Suomeen. (Tuittu, Klemelä, Rinne & Räsänen, 11, 2011.) Tämän otannaltaan pienen opinnäytetyön pohjalta voisi päätellä, ettei status ollut merkittävin tekijä siihen, kuka pääsi joukkoon ja kuka ei, vaan vaikuttavin tekijä asiassa saattoi olla ihonväri. Toinen vaihtoehto katsoa asiaa voisi olla kartan tutkiminen, mitä lähempänä Suomea tulijan kotimaa fyysisesti sijaitsee, sitä paremmat mahdollisuudet hänellä oli päästä osalliseksi paikallisten nuorten yhteisöön. Molemmat vaihtoehdot ovat loogisia, mitä tutummalle tulija näyttää, sen helpompaa hänen on päästä mukaan tai mitä lähempää hän on kotoisin, sitä enemmän

hänen tapansa muistuttavat meidän tapojamme, ja hänet on helpompi hyväksyä joukkoon.. Kuitenkaan tämän lopputyön perusteella, pieni otanta huomioon ottaen, on mahdotonta tehdä yleistettäviä päätelmiä.

Nuoruuden herkkä ikäkausi ja uusi elämä vieraassa maassa, uudessa koulussa, on haastavaa kenelle tahansa. Jos ajatellaan, että henkilö murehtii perheensä turvapaikanhakuprosessin etenemisestä, kotimaahan jääneiden läheisten kohtaloa, kenties sodan aikana menehtyneitä sukulaisiaan tai matkalla kadonneita omaisiaan, on siinä murheita enemmän kuin monikaan keskiverto suomalainen on elämässään kohdannut.

Turvapaikanhakijanuorten haastattelut järkyttivät. Se, miten vaikeaa heillä oli ollut, ja miten sokeita me ympärillä olleet aikuiset olimme olleet. Turvapaikanhakijanuoria kävi yläkoulussa vain muutamia kerrallaan, ja opiskeluajat Laitilan yläkoulussa jäivät lyhyiksi. Osa turvapaikanhakijanuorista palasi kotimaahansa tai sai turvapaikan ja muutti toiselle paikkakunnalle. Vastaanottokeskuksen loputtua paikkakunnalta lähtivät Laitilasta kaikki yläkouluikäiset turvapaikanhakijanuoret. Alkuopetus tapahtui alakoulun puolella ja siellä turvapaikanhakijalapsia ja -nuoria oli samanaikaisesti useita. Heille oli mahdollista saada turvaa toisistaan ja pääsivät ainakin jossain määrin kantaväestön joukkoon. Siirto yläkoulun puolelle oli heille kuin tipahdus suureen tuntemattomaan.

Monilla heistä oli elämä kotimaassaan ollut haastavaa ja matka Suomeen oli täynnä vaaroja. Nuoret eivät pyytäneet apua, eivätkä kertoneet huolistaan ja murheistaan, kiusaamisesta tai ikäväksi kokemastaan kohtelusta vastaanottokeskuksen henkilökunnalle. Koulustakaan ei kantautunut huoliviestejä. Osa turvapaikanhakijanuorista kuvaili kohteluaan hyvin ikävänä, jopa rasismien tunnusmerkkejä täyttävänä. Kukaan haastatteluista nuorista ei kuitenkaan käyttänyt sanaa rasismi. Monet turvapaikanhakijanuorista olivat riittävän sensitiivisiä ymmärtämään vanhempiensa murheet ja stressitilan, joten he vaikenivat kohtaamistaan ongelmista myös perheensä parissa. Osa vanhemmista ei suostunut uskomaan näitä ikäviä asioita edes kerrottaessa.

Muissakin tutkimuksissa nuoret ovat tuoneet esille rasismiin ja ennakkoluuloihin liittyviä asioita (esimerkiksi Helander & Mikkonen 2002, Suurpää 2002, Virrankoski

2001). Nuorten kokemukset ennakkoluuloista, rasismista ja syrjinnästä ovat osa heidän arkipäiväänsä (Rastas, 2007, 123). Identiteetti määrittyy rasismissa normatiivisesti, eli rasismien kohteelle ei jätetä tilaa itse määrittelylle. Rasistinen yhteiskunta toimii siis laajemmin ajateltuna ikään kuin vääristävänä peilinä, heijastaen vääränlaisen peilikuvan rasismien kohteelle. (Honkasalo, 2003, 175.)

Rasismi näyttää olevan suomalaisessa yhteiskunnassa valkoisen valtaväestön määrittelemä ilmiö, jossa varsinkin monikulttuuristen nuorten ääni jää usein kuulumattomiin. Rasismien kohteeksi joutunut nuori voi kokea rasismina ikävän katseen tai tilanteista ulkopuolelle sulkemisen. Toisaalta voidaan sanoa monikulttuuristen nuorten käyttävän käänteistä rasismia syyttämällä kantaväestöä rasismista kaikissa konfliktitilanteissa. (Kivijärvi & Honkasalo, 2010, 265–269.)

Myös kiusaaminen voi ilmetä sanattomana viestintänä esimerkiksi eleinä, ilmeinä, sivuuttamisena tai äänenpainona. Sanallisena viestintänä kiusaaminen voi ilmetä esimerkiksi haukkumisena, pahan puhumisena selän takana tai ikävästi kirjoittamalla vaikka sosiaaliseen mediaan. Toiminnalla kiusaamista ovat esimerkiksi ulkopuolelle jättäminen, töniminen tai terrorismi. Kiusaamiseksi katsotaan toistuva ja pitkään jatkunut toiminta. Kohde kokee olevansa useimmiten puolustuskyvytön. Kiusaaminen edellyttää aina riittävän tehokkaita tekoja ja jatkuvaa puutumista kaikilta. (Kaski & Nevalainen, 2017, 11–17, 185.)

Kuuluminen etniseen ryhmään ei sinällään ole mielenterveysriski, vaan se, miten ympäröivä yhteiskunta erilaisiin ihmisiin suhtautuu. Kotoutuminen ja aktiivinen kansalaisuus ovat keskenään vuorovaikutuksellisessa suhteessa. Kotoutumista voidaan pitää sekä kansalaisuuden ehtona, että sen päämääränä. Yksilön kotoutumisen ehtona uuteen yhteiskuntaan näyttää taas olevan aktiivinen kansalaisuus. Tämän yhdistelmän saavuttamista tuetaan kotouttamispolitiikan ja siihen liittyvien asioiden avulla. (Keinänen & Mäkeläinen, 2009, 187.) Näihin asioihin on mahdollista vaikuttaa monikulttuurisuuskasvatuksen avulla, ja tärkeää on kiinnittää huomiota ihmisten keskinäiseen erilaisuuteen myös kokonaiskuntoutuksen näkökulmasta, mutta erityisesti yhteiskunnan kannalta. Jokaisen henkilön osallisuus on tärkeää, olipa kyseessä suomalainen tai vasta maahan muuttanut henkilö.

Päivärinnan mukaan (2005, 54) oppilaan integrointi normaaliin luokkaan tulee tapahtua valmistavan opetuksen opettajan johdolla. Integrointia suunnitellaan ja prosessin onnistumista ja oppilaan edistymistä arvioidaan yhteistyössä kaikkien oppilasta opettavien opettajien kesken. Tämä koulujen välinen nivelvaihe jäi turvapaikanhakijanuorten mielestä Laitilassa liikaa heidän omalle vastuulleen. Koulujen välinen yhteistyö on ratkaisevan tärkeä vaihe oppilaan kannalta. Hyvin organisoitu koulun vaihto on välttämätöntä nuoren kannalta, mihin on tärkeä kiinnittää huomiota.

Monikulttuurisuuskasvatuksessa keskeistä on se, että se on suunnattu kaikille oppilaille, eikä vain vähemmistökulttuuriin kuuluville. Kriittinen monikulttuurisuuskasvatus on erityisen tärkeää valtaväestön oppilaille, joiden ei ehkä koskaan ole tarvinnut kohdata omaa erilaisuuttaan tai kyseenalaistaa omia näkemyksiään tai käsityksiään suhteessa toisiin. Kulttuurienväliseen kompetenssiin kuuluu myös uskontojen välinen dialogi ja dialogisuus. Uskontoihin liittyvää toiseutta voi oppia vain tutustumalla eri uskontojen edustajiin olemalla vuorovaikutuksessa heidän kanssaan. (Kallioniemi, 2008, 17, 29.)

Osa koulun nuorista toivoi saavansa lisää tietoja eri kansalaisuuksista ja kulttuureista. Kasvaminen globalisoituvan maailman kansalaisiksi vaatii ennen kaikkea erilaisuuden kohtaamisen rohkeutta. Lisäksi vaaditaan uskallusta myöntää myös oma erilaisuutemme ja sen myötä sallia jokaiselle oma erilainen yksilöllisyys osana normaaliutta. Apua kulttuurikasvatukseen saa eri yhdistyksiltä ja järjestöiltä, kuten Suomen Punaiselta Ristiltä, Mannerheimin Lastensuojeluliitolta ja Väestöliitolta. Se, miten hyvin ihmiset ymmärtävät toistensa viestejä, vaikuttaa olennaisesti keskinäisen kanssakäymisen sujuvuuteen. Hymyllä pääsee jo hyvään alkuun.

Aktiivinen kansalaisuuden tavoittelu vaatii alussa myös mahdollisuuden paikalliselta väestöltä. On kiinnitettävä huomiota siihen, millaisen kuvan annamme itsestämme ja siitä onko tulija tervetullut. Uuden ihmisen on mahdotonta aloittaa kotoutumisprosessiaan, jos hänelle ei puhuta eikä oteta kontaktia kuin korkeintaan kansainvälistä sormimerkkiä näyttelemällä tai heittelemällä pulloilla. Nämä esimerkit olivat tietääkseni aikuisille tapahtuneita, mutta myös turvapaikanhakijalapset ja -nuoret kohtasivat ikäviä asioita Laitilassa muutamia kertoja koulumatkoillaan. Laitilaan toivottiin

paikkakuntalaisten toimesta mieluiten lapsiperheitä, silti tuntuu, että eniten paikallisten epäluuloja kohtasivat alaikäiset yläkouluikäiset turvapaikanhakijat.

Närpiöläiset ovat ruotsinkielisenä vähemmistönä Suomessa. He ovat joutuneet jossain määrin itse kokemaan toiseuden ja erilaisuuden tunteen kielivähemmistön edustajina valtaväestön keskellä. Tämä toiseuden kokemus vaikuttaa usein positiivisesti kasvattaen erilaisuuden sietokykyä ja ymmärrystä. Samankaltainen positiivinen vähemmistökuunta, joka otti turvapaikanhakijoita, oli ruotsinkielinen Kemiön saari. Näiden vähemmistökuntien perusteella voisi ajatella omakohtaisen erilaisuuden olevan positiivinen vaikuttaja. Syrjintää voidaan tosin havaita myös eri vähemmistöryhmien parissa, eli automaattisesti edes oman erilaisuuden kokemus ei tee ihmisestä suvaitsevaa.

Närpiössä, Lappajärvellä tai Punkalaitumella turvapaikanhakijanuoret ovat saaneet opiskella melko rauhassa, eikä siellä ole ilmennyt vastaavia ongelmia kantaväestön ja turvapaikanhakijoiden välillä. Näissä kunnissa turvapaikanhakijanuoria oli kerrallaan huomattavasti suurempi määrä. Tämän opinnäytetyön valossa näyttää siltä, että Laitilan yläkoulussa turvapaikanhakijanuoria oli lukumäärältään liian pieni määrä. Muutama oppilas kerrallaan yli kolmen sadan oppilaan koulussa on liian pieni määrä. Nämä muutamat oppilaat jäivät vaille vertaistukea. Lisäksi Laitilasta puuttui ennakkovalmisteluaika lähes kokonaan, siellä ei jäänyt aikaa perehtyä aiheeseen tai perehdyttää oppilaita. Koulunkäyntiaika jäi koulusta riippumattomista olosuhteista johtuen kokonaisuudessaan lyhyeksi Laitilassa.

Suurin virhe yksilön kannalta katsottuna näyttää tapahtuneen maahanmuuttoviranomaisten taholta siinä, että Laitilaan sijoitettiin vain muutamia yläkouluikäisiä nuoria. Nuoren herkkä kehitysikä ja turvapaikanhakijan mahdollinen kriisitausta huomioon ottaen on tärkeää maahanmuuttoviranomaisten taholta varmistaa, että erityisesti uudelle vastaanottopaikkakunnalle sijoitetaan yläkouluikäisiä kerrallaan enemmän kuin vain yksi tai muutama. Uuteen kouluun olisi tärkeää saada riittävän iso ryhmä erityisesti alkuvaiheessa, jolloin koulukin totuttelee rooliinsa uusien tulokkaiden kanssa. Asian tärkeys korostuu entisestään, jos nuoret ovat ulkonäöltään tai kulttuuriltaan valtaväestöstä erottuvia.

7 POHDINTA

Käteeni osui vanhan talon ullakkoa siivotessa vuoden 1985 Laitilan Sanomat. Siinä hehkutettiin partiolaisten suurleirin, Miilun, vaikutuksia solmia kestäviä ystävyysseiteitä. Arvokkaimmiksi ystävyysseiteiksi mainittiin kaukaisista maista tulleiden nuorten kanssa solmitut suhteet, joiden arveltiin rakentavan rauhaa yli kaikkien rajojen. Saman lehden ”Rohtimia”-palstalla Saara Kettunen kirjoittaa ”kunpa oppisimme antamaan jokaiselle ihmiselle ihmisen ansaitseman arvon”. (Perävainio ja Kettunen 1985, 4). Loputtomalta tuntuu ihmisen opintie. Kriisit ja sodat eivät näytä loppuvan, vaikka ihmisten keskinäinen erilaisuus tiedostetaan ja tunnustetaan. Samat asiat puhuttavat sukupolvesta toiseen.

Tämä työni on ollut henkilökohtainen ”Iisakin kirkkoni”, sillä tämän tekemisen tielle osui paljon elämään kuuluvia asioita, jotka veivät huomioni ja aikani sivuraiteille. Se, mitä tämä työ opetti tekijälleen henkilökohtaisella ja ammatillisella tasolla on paljon enemmän kuin vain Webropolin käyttö tai tutkimusmenetelmät. Opin, miten ihminen voi kasvattaa pienestä asiasta itselleen niin suuren vuoriston, ettei voimia sen ylittämiseen meinannut löytyä mistään. Työssäni oli vaihe, jolloin ystävien tarjoama tuki ja tsemppikin tuntuivat vain ahdistelulta. Onneksi löytyi suomalaista sisua ja kovapäistä taustajoukkoa, jotka eivät antaneet periksi. Se että olen tässä pisteessä nyt, avaa mieleni ymmärtämään, miten ihminen voi huomaamattaan pudota vaaralliseen henkiseen suonsilmään ilman, että siihen on mitään todellista syytä tai järkevää selitystä. Uskon ja toivon tämän tähän saakka elämäni suurimman haasteen tekevän minusta inhimillisemmän kuntouttajan heille, jotka vajoavat omiin henkisiin suonsilmiinsä tai eivät pääse omin voimin vuoristonsa yli. Kyllä vanha viisaus vaan pitää paikkansa: Virheistään ihminen oppii eniten.

Kiitos perhe, ystävät, opettajat ja rehtorit, opiskelutoverit, haastatteluihin osallistuneet, työtoverit, kirjastojen henkilökunnat, sekä muuten marinaani ja saamattomuuttani kestäneet kanssaeläjät, ilman teitä en olisi tässä tilanteessa!

7.1 Prosessin eteneminen

Aihe tähän työhön syntyi toimiessani turvapaikanhakijanuorten sosiaalityöntekijänä vastaanottokeskuksessa. Huomasin muutamissa nuorissa asiakkaissani uudenlaista alakuloisuutta, mutta oletin ongelmien olevan yksittäisiä oppilaita koskettava ongelma. Turvapaikanhakijaoppilaiden ollessa paikkakunnalla uusi ryhmä, ajattelin asenneilmapiirin kartoituksesta olevan hyötyä paikkakunnalla heti lähitulevaisuudessa. Maahanmuuttoviranomaisten päätös lopettaa vastaanottokeskuksemme toiminta tuli vain kaksi viikkoa tämän aiheen lukkoon lyönnin jälkeen..

Laitilan Varpeen koulun kanssa yhteistyö sujui saumattomasti opinnäytetyöni aikana väliaikaisesta koulun sisäisistä henkilövaihdoksista huolimatta. Vastauksia kyselyyn oppilailta tuli enemmän kuin uskalsin toivoakaan ja vanhempia, jotka tarttuivat Wilma -viestin kyselylinkkiin, oli riittävästi. Kaikki haastateltavaksi päätyneet vieraiden koulujen henkilökunnat tai kuntien edustajat, joilla oli kokemusta turvapaikanhakijoista, jakoivat tietojaan ilolla. Hyvien käytäntöjen toimijoita etsiessä löytyi myös heitä, joilla ei ollut jaettavia kokemuksia, vaan ”tiedot olivat vain omaan käyttöön tarkoitettuja”, tai kiire oli liian kova tiedon jakamiseksi.

Työ opetti tekijäänsä monessa suhteessa. Webropol -kysely oli ensimmäinen kysely, jonka toteutin laajemmalle vastaajajoukolle. Ohjelma oli yksinkertainen, mutta sen tarjoamista teknisistä käyttömukavuuksista valtaosa jäi hyödyntämättä. Kysymysten laadintaan on jatkossa kiinnitettävä huomiota vieläkin enemmän. Jälkikäteen huomasin useita pieniä korjauksen tarpeita järjestetyistä koekyselyistä ja testivastaajista huolimatta. Sellaisia ovat esimerkiksi yhtenevämmät kyselyt suurimpaan osaan kyselylomaketta kaikille vastaajaryhmille, tämä helpottaisi vastausten \$analysointia. Lisäksi puutteena oli ainakin romaanivähemmistön puuttuminen arvioitavien ryhmien joukosta. Tasavertaisuuden vuoksi kyselystä puuttui myös kysymys maahanmuuttajaoppilaista mahdollisina kiusaajina koulussa.

Koulun henkilökunta oli kiinnostunut kansainvälisyyskasvatuksellisista asioista, samoin kyselyn mukaan osa nuorista. Kaikki tietävät, että kansainvälisyys on nykypäivää ja väistämättä myös osa tulevaisuutta, joten kansainvälisyyskasvatuksen lisääminen koulussa tuskin on mistään pois. Se, miten huivipäinen tulkkini kuvasi kävelyään

Laitilan linja-autoasemalta työkeikalleen vastaanottokeskukselle kertoo, että lisäkoulutukselle on vielä tarvetta. Hän koki olleensa kovinkin suuri nähtävyys Laitilassa, vaikka Turussa, vain 60 kilometrin päässä, hän oli vain ihminen muiden joukossa. Kansainvälisyyskasvatuksen seurana, tai ehkä jopa sen sijaan, kaikki erilaisuuden sietoa tukeva kasvatus ja toiminta saattaisivat vähentää syrjivän yhteiskuntamme syrjivää asennoitumista tulevaisuudessa.

Laitilassa ennakkovalmisteluaika turvapaikanhakijaoppilaiden vastaanottoon oli lyhyt. Kokemusta lähimaista tulleista nuorista oli runsaasti. Tällä hetkellä yhteiskunnallista tilannetta seurattaessa voi pitää hyvinkin todennäköisenä, etteivät paikkakunnalla olleet turvapaikanhakijat jääneet ainoiksi vierasperäisiksi tulijoiksi. Myös työperäinen maahanmuutto tulee ennusteiden mukaan kasvamaan lähitulevaisuudessa.

Tämä opinnäytetyö nosti esiin paljon asioita, joihin olisi pitänyt puuttua ja joita olisi pitänyt osata valmistella. Koko 2014–2015 vuosien turvapaikanhakijakriisiksi nimetty ajanjakso oli monelta osin hallitsematon. Toimintaohjeita turvapaikanhakijoiden saapumisen yhteydessä esille nouseviin asioihin ei ollut tai niitä ei riittävästi ehditty jakamaan ja käyttöönottamaan. Vastuu tiedon levittämisestä olisi tärkeää suunnitella kuuluvaksi maahanmuuttoviranomaisille ja vastaanotosta vastaaville organisaatioille. Kiireen keskellä asiat, jotka eivät näy eivätkä kuulu, jäävät helposti huomiotta, ja seuraukset voivat yksilötasolla olla vakavia.

Tämä opinnäytetyö nostaa esiin asioita, jotka eivät ehkä ole mieluisia meille lukijoille. Ulkomaalaisten oppilaiden osalta otanta tässä työssä oli pieni, mutta esiin nousi asioita, joihin on jatkossa kiinnitettävä huomiota. Jos vastaava tilanne uusiutuu, maahanmuuttoviranomaisten on ehdottoman tärkeää huomioda erityisesti nuorten turvapaikanhakijoiden sijoittelu. Keskitetyimmän sijoittelun myötä koulunkäynti toimii osallisuuden ja kuntoutuksen mahdollistajana. Näin onnistunut kotoutuminen saadaan heti alkuun nuorille, jotka Suomeen jäävät.

Erityisesti yläkouluiässä nuori on hyvin herkkä. Muutto uudelle paikkakunnalle yläkouluiässä on usein erityisen haasteellista paikallisellekin nuorelle. Koulu, josta ei tunne ketään ja koko uusi elämä saattavat olla nuorelle ylitsepääsemättömälle tuntuva tilanne. Olisi tärkeää kehittää tukisysteemiä siten, että jokaiselle yläkouluun tule-

valle koulunvaihtajalle, kansallisuuteen katsomatta, mahdollistettaisiin oma tukioppilas. Tukioppilaan tarkoitus olisi toimia oppaana ja tukena uudelle tulijalle erityisesti alussa, jolloin kaikki on uutta ja vierasta. Tämä kasvattaisi myös tukijaa kehittämällä kohtaamisen taitoja sekä monia muita sosiaalisia taitoja.

Haastatellut turvapaikanhakijat olivat jo haastatteluhetkellä muuttaneet pois Laitilasta. Oli piristävää kuulla, miten heidän elämänsä olivat muuttuneet. Miten he olivat sulautuneet joukkoon paikkakunnilla, joissa maahanmuuttajia on enemmän. Yksi nuorista totesi ”Täällä minun koulussa on vain muutama oppilas, joka on rasistinen, he ei uskalla näyttää sitä kunnolla”.

Toivon heille hyvää tulevaisuutta, olipa se sitten kotimaassa, Suomessa tai jossain muualla. He ovat joutuneet kokemaan nuorena elämässään paljon haasteita ja vastoinkäymisiä. Toivottavasti he osaavat kääntää edes osan niistä vahvuuksiksi ja kykenevät jatkamaan elämäänsä täysipainoisesti kolhuineen kaikkineen.

7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen (tässä työssä opinnäytetyön) tarkoituksena on saada mahdollisimman totuudenmukaista tietoa tutkittavana olevasta asiasta. Tutkimuksen luotettavuudella tarkoitetaan tutkimuksen reliabiliteettia ja validiteettia. (Kananen, 2011, 118.) Yhdessä nämä kaksi muodostavat tutkimuksen kokonaisluotettavuuden mittarit. Luotettavuuteen vaikuttavat mahdolliset käsittelyvirheet (esimerkiksi tietojensyötössä tietokoneelle), mittausvirheet (mittauksen epätarkkuus), peitto- ja katovirheet (käytetty tutkimusrekisteri ei ole ajan tasalla) sekä otantavirheet. (Tuomi, 2007, 149–150.)

Validiteetti kuvaa sitä, onko mitattu sitä mitä pitikin. Validius liittyy tutkimuksen käsitteisiin ja teoriaan (ovatko kysymykset oikeita, voidaanko niillä saada ratkaisu tutkimusongelmiin). Reliabiliteetti on mittauksen kyky tuottaa ei-sattumanvaraisia tuloksia eli pysyvätkö tutkimustulokset samoina, vaikka mittaus toistettaisiin useampaan kertaan. (Tuomi, 2007, 150.)

Luotettavuuden arviointi on erilaista kvantitatiivisessa ja kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Määrällisessä eli kvantitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuus voidaan jakaa kolmeen ryhmään, uskottavuuteen (tarkistus tutkijan ja tutkittavien käsitteiden ja tulokinnan käsitysten vastaavuudesta), siirrettävyyteen ja varmuuteen (tutkimustulosten pysyvyys tutkijasta riippumatta). Lisävahvistusta tutkimuksen luotettavuudelle voidaan saada vastaavaa ilmiötä tarkastelleista tutkimuksista. (Eskola & Suoranta, 2000, 211–214.)

Tässä opinnäytetyössä kiinnitettiin erityistä huomiota maahanmuuttajanuorten kanssa kysymysten selkokieelisyyteen, mutta huomasin myös kantasuomalaisten kohdalla selkeän ja yksinkertaisen kielen merkityksen. Webropol -kyselyn vastauksia lukiessa herää epäily ainakin ”suomalaisen heteromiehen” merkityksen ymmärrettävyydestä. Suomalainen hetero mies kelpasi kyselyssä kaveriksi vain 113/161 nuoresta vastaajasta tai hänen uskottiin tekevän hyvin töitä vain 103 vastauksessa. Herää kysymys, ymmärsivätkö kaikki mitä hetero mies tarkoittaa. Tutkimusmenetelmä Webropol -kysely on toistettavissa ja riippumaton tekijästä.

Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja ymmärrys siihen, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Näin ollen laadullisen tutkimuksen pääasiallinen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse, ja arvio koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta, 2000, 210.) Se, miten hyvin ihmiset ymmärtävät toistensa viestejä vaikuttaa ihmisten väliseen kanssakäymiseen. Tapa, jolla ihmiset havaitsevat ja tulkitsevat toistensa viestejä, on paljolti kulttuurisidonnaista ja opittua. Viestinnän erot voivat johtua tietyn kulttuurin tai alakulttuurin vaikutuksesta tai yksilöllisestä käyttäytymisestä. (Kanervo & Saarinen, 2004, 15.)

Tässä opinnäytetyössä on huomioitava se, että haastatelluiden turvapaikanhakijoiden määrä oli vain neljä nuorta. Kovin yleistettäviä päätöksiä on vaarallista tehdä lukumääräisesti näin pienen otannan perusteella. Lisäksi haastetta tuo se, että heidän opiskeluaikansa Laitilan koulussa jäi varsin lyhyeksi. Murrosikäisten nuorten ollessa kyseessä, ryhmään pääsy ja tilanteen vakautuminen voivat viedä aikaa runsaasti.

Ulkomaalaisten nuorten teemahaastattelut olivat antoisia. Haastavana koin asioiden ymmärtämisen varmistamisen sekä kulttuurillisten erojen että kielen osalta. Nuoret

oppivat puhutun kielen usein nopeasti, mutta varmuus asian yhtäläisestä ymmärtämisestä jää usein epävarmaksi. Kuntoutuksellisesta näkökulmasta ajatellen pohdin mikä on olennaista haastateltavien omien tavoitteiden näkökulmasta ja kohtaako tämä sen, minkä minä oletan olevan hänen tavoitteensa.

Haastattelut ovat aina vuorovaikutustilanteita. Osa haastateltavista oli tässä tapauksessa omia entisiä asiakkaitani. Koska olin toiminut heidän sosiaalityöntekijänään vastaanottokeskuksessa asutun ajan, oli kiinnostava erityistä huomiota siihen, mitä ja miten haastatteluista raportoin. Nuoret eivät halunneet kertoa murheitaan aina edes vanhemmilleen koska tiesivät vanhemmilla olevan suuria vaikeuksia selvitä omien murheidensa kanssa. Haastatteluissa tuli ilmi myös asioita, joita nuoret eivät olleet kertoneet kenellekään.

Maahanmuuttajanuorten kanssa työskennellessä teemahaastatteluiden kaltaisissa tilanteissa olisi hyvä lisätä puhetta tukevan kommunikaation, kuten kuvien, käyttöä tai muita ymmärryksen varmistamista tukevia menetelmiä tilannekohtaisesti soveltaen. Useimmat vieraalla kielellä vieraassa kulttuurissa toimineet tietänevät, miten joskus sortuu sanomaan epävarmoissa kohdissa ”kyllä” tai ”hienosti” ymmärtämättä välttämättä ollenkaan, mikä tarkalleen oli kysymyksen aiheena. Hienosti nuoret kuvailivat tilanteitaan ja kertoivat asioita, ja avoimilla kysymyksillä se oli välttämätöntäkin. Silti pohdin vastausten syvyysaspektin eroja, jos olisin käyttänyt enemmän tulkkeja, olisinko saanut tarkempia vastauksia. Mutta silloin moni nyt esiin noussut asia olisi vastaavasti ehkä jäänyt kuulematta. Tulkkien aikana kaikki nuoret eivät halua kertoa kaikista asioistaan.

Tutkimuksissa etiikka on aina tärkeää ja erityisesti kun kyseessä on haavoittuvassa asemassa olevia lapsia. Suomen perustuslaki ei määrittele tarkemmin lapsen käsitettä, mutta lakia valmisteltaessa lähtökohtana oli, että lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä. Nuoren määritelmää perustuslaki ei edes tunne. (Nieminen, 2010, 26.) Tutkimuslaissa 15 vuotta täyttäneille on annettu oikeus tehdä itsenäisiä päätöksiä osallistua tutkimuksiin edellyttäen, että hän on kypsä päättämään asiasta itse. (Konttinen, 2010, 58). Kyselyihin ja haastatteluihin pyydettiin lupaa nuorten huoltajilta Wilma-viestin välityksellä ja turvapaikanhakijanuorten vanhemmilta pyysin luvan kasvotusten tai viestin välityksellä. Lisäksi koulun rehtori ja vararehtori

tarkastivat ja hyväksyivät kysymykseni. Tärkeintä oli nuorten oma suostumus ja kiinnostus osallistua kyselyihin.

Tässä opinnäytetyössä on noudatettu tutkimuseettisen neuvottelukunnan antamia ohjeita liittyen tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen, yksityisyyteen ja salassapitovelvollisuuteen. Eettisiä ratkaisuja on tehty jo opinnäytetyön alussa kysymysten asettelun yhteydessä ja toteutuksen suunnittelussa. Kartoituksessa on huolehdittu siitä, ettei yksittäistä vastaajaa voida tunnistaa vastausten perusteella. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara, 2003, 25–28.)

7.2 Jatkotutkimuskohteet

Jatkotutkimuskohteita tämä työ tarjoaa runsaasti. Tämän opinnäytetyön merkittävin huomio liittyy erityisesti turvapaikanhakijanuorten paikkakuntasijoitteluun.

Tämän työn perusteella maahanmuuttoviraston on tärkeää kiinnittää enemmän huomiota turvapaikanhakijoiden perheiden sijoitukseen. Ihmistulva syksyllä 2015 oli varmasti niin suuri, ettei siinä ehditty millään pohtia kaikkia asioita, mutta yksilön kannalta tämä saattoi olla tuhoisaa. Jos mietimme aikuista suomalaista, meistäkään moni ei uskalla lähteä edes ulkomaille yksinään, ainakaan pidemmäksi aikaa. Nuori joka saapui tänne, ei ehkä saanut edes vaikuttaa siihen, että lähti kotimaastaan puhumattakaan siihen, että hänet heitettiin yksinään keskelle vierasta nuorijoukkoa, jossa hänellä ei ollut riittävästi tukitoimia ja kanssaeläjiä.

Vertailututkimus samassa koulussa muutaman vuoden kuluttua toisi näkökulmaa asenteiden muutoksista ja niiden suunnasta. Yksilöllisyyden ihannointi ja sen korostaminen nostavat esille erilaisuuden sietämiseen liittyviä kysymyksiä yhteiskunnassa. Nämä aiheet nousivat hyvin esille Webropol- kyselyn vastauksista. Vastausten mukaan jokainen saa olla oma itsensä, mutta kuitenkin kiusaamisen kohteiksi joutuivat kaikki vähänkään joukosta erottuvat ryhmät.

Toiminnallinen tutkimus erilaisuuden sietämisen muutoksista ryhmän toiminnassa toimenpiteitä (monikulttuurisuuskasvatus) ennen ja jälkeen mitattuna olisi mielen-

kiintoinen. Kuntoutuksellisesta näkökulmasta ajatellen mielenkiintoista olisi toteuttaa kartoitus siitä, miten erottuvaan ryhmiin kuuluvat itse kokevat kiusatuiksi joutumisen ja miten oppilashuollon palvelut nämä oppilaat tavoittaa.

”Suurinta kärsimystä meille eivät useinkaan tuota vaikeudet ja vastoinkäymiset vaan se, mitä me ajattelemme vaikeuksistamme.”

— *Terapeutti Tommy Hellsten*

8 LÄHTEET

Asa, A. 2017. Rehtori, Punkalaitumen yhteiskoulu. Puhelinhaastattelu 21.11.2017. Haastattelijana Eveliina Kinnala. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Ei rasismille [www-sivut](#). Viitattu 22.5.2017.

Ei vihapuheelle [www-sivut](#). Viitattu 27.3.2017.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Erwin, P. 2001. Asenteet ja niihin vaikuttaminen. Helsinki: WSOY.

Gretchel, A. 2002. Kunnallisen nuorten osallisuusympäristön perustaminen. Teoksessa Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta (toim.) A Gretchel. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 48–62.

Harinen, P. & Suurpää, L. 2003. Nuoret kulttuurisessa välimaastossa. Teoksessa Harinen, P. (toim.) Kamppailuja jäsenyyksistä. Helsinki: Hakapaino Oy, 5–13.

Harinen, P. & Niemelä, H. 2005. Nuorten maahanmuuttajien elämää ja kokemuksia. Teoksessa Paananen, S. (toim.) Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Edita Prima Oy, 157–171.

Heikkilä, T. 2010. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Helander, R. & Mikkonen, A. 2002. Ikävä äitiä... Ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset Suomessa. Väestöliitto Väestötutkimuslaitos E13 / 2002. Helsinki: Väestöliitto.

Helne, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Helsingin Sanomien [www-sivut](#). Viitattu 9.2.2018.

Helve, H. 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsijävi, S., Remes, P & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 21.painos. Porvoo: bookwell Oy.

Hirsijävi, S., Remes, P & Sajavaara, P. 2003. Tutki ja kirjoita. 6.–9.uud p. Vantaa: Dark Oy.

Honkasalo, V. 2003. Voiko jäsenyyttä valita? Nuorten maahanmuuttajien tulkintoja suomalaisuudesta ja rasismista. Teoksessa Harinen, P. (toim.) Kamppailuja jäsenyyksistä, etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa. Helsinki: Hakapaino, 158–189.

Horsti, K. 2005. Vierauden rajat. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Huttunen, L., Löytty, O. & Rastas, A. 2005. Suomalainen monikulttuurillisuus. Teoksessa Rastas, A, Huttunen, L. & Löytty, O. (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 16–40.

Jaakkola, M. 2009. Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta, Asennemuutokset 1987–2007. Helsingin kaupungin tietokeskus, 2009/1.

Jaakkola, M, 2005. Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003. Työministeriö: Työpoliittinen tutkimus. Helsinki: Hakapaino Oy.

Jaakkola, M. 1999. Maahanmuutto ja etniset asenteet. Helsinki: Oy Edita Ab.

Jasinkaja-Lahti, I., Karmela, L. & Vesala, T. 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Joronen, M. & Salonen, A. 2006. Rasismi ja etninen syrjintä –ajatuksia ja tekoja, määritelmät keskeisille käsitteille. Teoksessa Salonen, A. & Villa, S. (toim.) Rasismi ja etninen syrjintä Suomessa 2005. Helsinki: Cosmoprint, 15–21.

Kallioniemi, A. 2008. Koulun toimintakulttuurin muutos osana yhteiskunnallista kehitystä. Kallioniemi, A. & Luodeslampi, J. Teoksessa moniuskontoinen koulu oppimisympäristönä (toim.) Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 11–34.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitean kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä. Juvenes Print –Suomen yliopistopaino Oy.

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy.

Kanervo, S. & Saarinen, T. 2004. Kulttuurit keskuudessamme. Turun kulttuurikeskuksen kansainvälinen kohtaustapaikka osana Ammattilaisen väylä-projektia.

Kaski, S & Nevalainen V. 2017. Jo riittää, irti kiusaamisesta ja kiusaajista. Tallinna: Raamatutrukikoda.

Keinänen, T. & Mäkeläinen, K. 2009. Aktiivinen kansalaisuus kotoutumisen ehtona. Teoksessa Harinen, P., Honkasalo, V., Souto, A-M. & Suurpää, L. (toim.) Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika, ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Hakapaino, 183–204.

Keskinen, S. & Vuori, J. 2012. Erot, kuuluminen ja osallisuus hyvinvointiyhteiskunnassa. Teoksessa Keskinen, S. & Vuori, J. & Hirsiaho, A. (toim.) Monikulttuurisuuden sukupuoli. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy– Juvenes Print, 7–38.

Kettunen, S. Rohtimia; Erilaisia ihmisiä. Laitilan Sanomat 26.7.1985.

Kilpi, E. 2010. Toinen sukupolvi peruskoulun päättyessä ja toisen asteen koulutuksessa. Teoksessa Martikainen, T. & Haikkola, L. (toim.) Maahanmuutto ja sukupolvet. Helsinki: SKS, 110–132.

Kivijärvi, A. & Harinen, P. 2009. Omat ja vieraat. Rajanvetoa monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Harinen, P., Honkasalo, V., Souto, A-M. & Suurpää, L. Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Hakapaino, 76–93.

Kivijärvi, A. & Honkasalo, V. 2010. Monikulttuuristen nuorten ja nuorisotyöntekijöiden tulkintoja rasismista. Teoksessa Martikainen, T. & Haikkola, L. (toim.) Maahanmuutto ja sukupolvet. Helsinki: Hakapaino, 257–272.

Kivijärvi, A. & Peltola, M. 2016 Johdanto. Sukupolvisten suhteiden liikuttamat lapset ja nuoret. Teoksessa Kivijärvi, A. & Peltola, M. (toim.) Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä, nuorten elinolot – vuosikirja 2016. Helsinki: Unigrafia, 5–13.

Korpela, H. 2005. Lasten ja nuorten kotoutuminen. Teoksessa Ikonen, K. (toim.) Maahanmuuttajaoppilaiden opetus perusopetuksessa. Saarijärvi: Saarijärven Offset OY, 22–37.

Kotimaisten kielten keskuksen www-sivut. Viitattu 8.6.2017. <https://www.kotus.fi>

Kuosma, T. 2016. Turvapaikka ja pakolaisasema Kansainvälisen suojelun periaatteet. EU: Nordbooks.

Lappajärven www-sivut. Viitattu 23.8.2017. www.lappajarvi.fi

Lehtonen, M & Löytty, O. 2003. Miksi erilaisuus? Teoksessa Lehtonen, M. & Löytty, O. (toim.) Erilaisuus. Tampere: Vastapaino, 7–17.

Lepola, O. 2007. Johdanto. Teoksessa Lepola, O. & Villa, S. (toim.) Syrjintä Suomessa 2006. Helsinki: Hakapaino, 9–17.

Liebkind, K. & Jasinskaja-Lahti, I. 2000. Syrjintäkokemusten vaikutus maahanmuuttajiin. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Monikulttuurinen Suomi, etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus, 80–92.

Liebkind, K. 1996. Me ja muukalaiset. Teoksessa Salo-Lee, L., Malmberg, R. & Halinoja, R. (toim.) Me ja muut. Kulttuurien välinen viestintä. Jyväskylä; Gummerus, 146–150.

Lähteenmäki, M. 2013. Lapsi turvapaikanhakijana, etnografisia näkökulmia vastaanottokeskuksen ja koulun arjesta. Helsinki: Unigrafia.

Maahanmuuttoviraston www-sivut . Viitattu 28.2.2017. <https://www.migri.fi>.

Mammon, R. 2010. Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Mattila, M. & Björklund K. 2013. Tomaatteja, teollisuutta ja monikulttuurisuutta, Närpiön malli maahanmuuttajien kotouttamisessa. Turku: PAINOSLAMA.

Moisio, J., Gissler, M., Haapakorva, P. & Myllyniemi, S. 2016. Lasten ja nuorten muuttoliike tilastoissa. Teoksessa Kivijärvi, A. & Peltola, M. (toim.) Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä, nuorten elinolot – vuosikirja 2016. Helsinki: Unigrafia, 17–50.

Myrskylä, P. 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 12 /2011.

Mäkelä, M. & Kuorikoski, T. Rehtori & luokanopettaja, Lappajärven yhteiskoulu. Haastattelu 19.6.2017. Haastattelijana Eveliina Kinnala. Muistiinpanot ja äänitallenne haastattelijan hallussa.

Neuvonen, R. 2015. Vihapuhe Suomen rikosoikeudessa. Teoksessa Neuvonen, R. (toim.) Vihapuhe Suomessa. Helsinki: Edita, 19–37.

Nieminen, L. 2010. Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Yliopistopaino.

Pakolaisavun www-sivut. Viitattu 18.5.2017. www.pakolaisapu.fi

Pakolaisneuvonnan www-sivut. Viitattu 27.3.2017. <http://www.pakolaisneuvonta.fi>

Perävainio, M. Miilu 85 kokosi nuoret. Laitilan Sanomat 26.7.1985.

Punkalaitumen www-sivut. Viitattu 12.12.2017. www.punakalaidun.fi.

Puohiniemi, M. 2002. Arvot, asenteet ja ajankuva. Opaskirja suomalaisen arkielämän tulkintaan. Vantaa: Dark Oy.

Puuronen, V. 2011. Rasistinen Suomi. Tallinna: Raamatutrukikoda.

Päivärinta, M. 2005. Oppilaan integrointi perusopetuksen ryhmiin. Teoksessa Ikonen, K. (toim.) Maahanmuuttajaoppilaiden opetus perusopetuksessa. Saarijärvi: Saarijärven Offset OY, 54–57.

Rastas, A. 2007. Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Reivinen, J. 2013. Yksin vai yhdessä eteenpäin? Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa – lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Gaudemus, 7–20.

Rinne, R., Virta, A., Tuittu, A. & Kivirauma, J. 2011. Yhteenveto ja pohdintaa. Teoksessa Klemelä, A., Tuittu, A., Virta, A. & Rinne, R. (toim.) Vieraina koulussa? Monikulttuurinen koulu oppilaiden, vanhempien, opettajien ja rehtoreiden kokemana. Turku: Painosalama Oy, 297–312.

Ronkainen, S., Mertala, S. & Karjalainen, A. 2008. Kvalitatiivisuus, kvantitatiivisuus ja sähköinen kyselytutkimus. Teoksessa Ronkainen, S. & Karjalainen, A. (toim.) Sähköä kyselyyn! Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 17–30.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Sinokki, J. 2017. Johdanto. Teoksessa Sinokki, J. (toim.) Rasisimi ja filosofia. Turku: Painosalama Oy.

Sisäministeriön www-sivut .Viitattu 7.2.2018. <http://intermin.fi/maahanmuutto>

Snickars, Å. 2017. Sivistystoimenjohtaja, Närpiön kaupunki. Närpiö. Puhelinhaastattelu 14.6.2017. Haastattelijana Eveliina Kinnala. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Souto, A-M. 2011. Arkipäivän rasismi koulussa. etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 110. Helsinki: Hakapaino.

Suomen YK-liiton www-sivut. Viitattu 20.3.2017. <http://www.ykliitto.fi>.

Suurpää, L. 2005. Suvaitsevaisuus. Teoksessa Rastas, A. , Huttunen, L. & Löytty, O. (toim.) Suomalainen vieraskirja, kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Suurpää, L. 2002. Erilaisuuden hierarkiat: suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Säävälä, M. 2012. Koti, koulu ja maahan muuttaneiden lapset. Helsinki: Väestöliitto ja Väestötutkimuslaitos.

Talib, M-T. 2002. Monikulttuurinen koulu. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut. Viitattu 20.3.2017. <https://www.thl.fi>.

Teräs, M., Lasonen, J. & Sannio, A. 2010. Maahanmuuttajien lasten siirtymät koulutukseen ja työelämään. Teoksessa Martikainen, T. & Haikkola, L. (toim.) Maahanmuutto ja sukupolvet. Helsinki: Hakapaino, 85–109.

Tikka, T. & Suominen, E. 2008. Sivistisyhteiskunta 2.0 osallisuutta ja osaamista kaikille. Kalevi Sorsa säätiön julkaisuja 1/2008. Helsinki: Kavevi Sorsa säätiö.

Tuittu, A., Klemelä, K., Rinne, R. & Räsänen, M. 2011. Tutkimuskohteena maahanmuuttajien koulutus. Teoksessa Klemelä, K., Tuittu, A., Virta, A. & Rinne, R. (toim.) Vieraina koulussa? Monikulttuurinen koulu oppilaiden, vanhempien, opettajien ja rehtoreiden kokemana. Turku: Painsalama Oy, 9–34.

Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen.. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ulkomaalaislaki. 2004.30.4.2004/301.

United Nations Humans rights www-sivut. Viitattu 26.3.2017. <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin>

Uusitalo, H. 1999. Tiede, tutkimus, tutkielma, johdatus tutkielmien maailmaan. Juva: WSOY.

Valtion talouden tarkastusvirasto. 2012. Työperäinen maahanmuutto. Viitattu 22.5.2017. https://www.vtv.fi/files/3181/VTV_13_2012_NETTI_12.10.2012.pdf

Varsinais-Suomen liiton www-sivut. Viitattu 1.3.2017. <https://www.varsinais-suomi.fi>.

Virrankoski, O. 2001. Maa kallis isien: tutkimus peruskoulun päättävien oppilaiden isänmaallisuudesta, suvaitsevaisuudesta ja etnisistä ennakkoluuloista. Turku: Kirja-Aurora.

Väestöliiton www-sivut. Viitattu 24.3.2017. <http://www.vaestoliitto.fi>.

Walström, R. 1997. Kohti suvaitsevaisuutta. Teoksessa Pitkänen, P. (toim) Näkökulmia Monikulttuuriseen Suomeen. Helsinki: OY Edita Ab, 97–105.

Yhdenvertaisuuslaki. 2014. L 30.12.2014/1325 muutoksineen.

Nuorten Webropol-kysely

1. SUKUPUOLI

tyttö
poika
muu / en halua kertoa

2. LUOKKA

7. luokka
8. luokka
9. luokka

3. ASUN

keskustassa
sivukylässä

4. ULKOMAANMATKANI

En ole käynyt ulkomailla.
Olen käynyt ulkomailla 1-3 kertaa.
Olen käynyt ulkomailla 4-9 kertaa.
Olen käynyt ulkomailla 10 kertaa tai useammin.

5. IHMISET

	1 täysin eri mieltä	2 vähän eri mieltä	3 en osaa sanoa	4 melko pal- jon samaa mieltä	5 täysin samaa mieltä
Vieraat ihmiset ovat kiinnostavia.					
Jokainen ihminen on samanarvoinen.					
Seksuaalivähemmistöön kuuluvalla ihmisellä on oltava kaikki samat oikeudet kuin muillakin. (homot /lesbot / transseksuaalit..)					
Vammainen ihminen on kuin kaikki muutkin					
Suomi tarvitsee maahanmuuttajia					
Suomalaiset osaavat käyttäytyä ulkomailla maan tapojen mukaan					
Turvapaikanhakija ei erotu muista ulkomaalaisista					
Laitila ei ole muuttunut ulkolaisten tänne tulon jälkeen					
Irakilaiset ovat syyrialaisia suuremmassa avuntarpeessa					
Syyrialaiset ovat parempia kuin irakilaiset.					

6. VIIHDYTKÖ LAITILAN YLÄKOULUSSA?

viihdyn hyvin
ihan ok
en osaa sanoa
voisi olla paljon parempikin paikka
en viihdy

7. MITÄ MIELTÄ OLET KOULUSI YHTEISHENGESTÄ?

mahtava
hyvä
kohtalainen
en osaa sanoa
heikko
yhteishenki, mitä se on??

8. ESIINTYYKÖ KOULUSSASI KIUUSAAMISTA? Voit valita tarvittavan määrän vaihtoehtoja.

En ole koskaan nähnyt tai kuullut kiusaamista
Joskus satunnaisesti tiedän jonkun joutuneen kiusatuksi
Muutamia oppilaita kiusataan aina
Kiusaaminen on jokapäiväistä
Minua on kiusattu joskus
Minua kiusataan usein
Minä olen kiusannut joskus
Minä kiusaan usein muita

9. ONKO ERILAISUUS SALLITTUA KOULUSSA?

Voit valita tarvittavan määrän vaihtoehtoja.

Jokainen saa olla oma itsensä
Erilailla pukeutuvia kiusataan
Poikkeavalta näyttäviä kiusataan
Erilailla ajattelevia kiusataan
Ulkomaalaistaustaisia kiustaan
Homoseksuaaleja / lesboja kiusataan
Vammaisia kiusataan
Koulussa muita paremmin menestyviä kiusataan
Koulussa muita huonommin menestyviä kiusataan
En osaa sanoa

10. ARVIOI OMAA SUHTAUMISTASI LISTASSA OLEVIIN RYHMIIN. VOIT VALITA KAIKKI ITSELLESI SOPIVAT VAIHTOEHDOT TAI JÄTTÄÄ VALITSEMATTA YHTÄÄN VAIHTOEHTOJA.

	afganistanilainen	irakilainen / syyrialainen	puolalainen / ukrainalainen / venäläinen /virolainen	somalialainen	thaimaalainen
Olen / olisin valmis ole- maan					
naapuri					
samassa kaveriporukassa/ harrastuksessa					
ystävä					
seurustelusuhteessa					
Ajattelen tämän ryhmän					
tekevän hyvin töitä					
lisäävän turvattomuuden- tunnetta					
lisäävän rikollisuutta					
kuluttavan yhteiskunnan varoja					
tuovan uusia tuulia meidän kulttuuriimme					
Käyttäisin tämän ryhmän palveluita					
lääkäri					
kosmetologi					
siivooja					
kampaaja					
ompelija					
ravintoloitsija					
taksi- / bussikuski					
maataloustyöntekijä					

11. ARVIOI OMAA SUHTAUMISTASI LISTASSA OLEVIIN RYHMIIN. VOIT VALITA KAIKKI ITSELLESI SOPIVAT VAIHTOEHDOT TAI JÄTTÄÄ VALITSEMATTA YHTÄÄN VAIHTOEHTOJA.

	EU-kansalainen (muu kuin suomalainen)	homoseksuaali / lesbo	suomalainen he- tero mies	turvapaikanhakija	vammainen
Olen / olisin valmis olemaan					
naapuri					
samassa kaveriporu- kassa/ harrastuksessa					
ystävä					
seurustelusuhteessa					
Ajattelen tämän ryhmän					
tekevän hyvin töitä					
lisäävän turvattomuus- dentunnetta					
lisäävän rikollisuutta					
kuluttavan yhteiskunta- nan varoja					
tuovan uusia tuulia kulttuuriimme					
Käyttäisin tämän ryh- män palveluita					
lääkäri					
kosmetologi					
siivooja					
kampaaja					
ompelija					
ravintoloitsija					
taksi- tai bussikuski					
maataloustöntekijä					

12. SPR:n (Punaisen Ristin) väkeä kävi koulussa huhtikuun alussa pitämässä tunnin jokaiselle luokalle.

(7lk väittämäharjoitus ja 8 -9 lk "Ota askel" -harjoitus)

Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

Osallistuin harjoitukseen
En osallistunut / en muista
Harjoitus oli turha
Pääsin pois tunnilta, se oli hyvä
Harjoitus sai minut miettimään asioita
Toivoisin lisää vastaavia tempauksia kouluumme
Haluaisin lisää tietoja erilaisista kulttuureista ja ihmisistä

Huoltajien Webropol-kysely

1. SUKUPUOLI

nainen
mies
muu / en halua kertoa

2. KANSALAISUUS

suomen
muun EU-maan
muu

3. ASUN

keskustassa
sivukylässä

4. IKÄNI

- 29-vuotias
30 - 39-vuotias
40 - 49-vuotias
50 - 59-vuotias
60-vuotias -

5. LAPSENI ON / OVAT VARPPEEN KOULUN

7. luokalla
8. luokalla
9. luokalla

6. KORKEIN KOULUTUKSENI

peruskoulu
ylioppilastutkinto / lukio
ammattikoulu / opisto
alempi ammattikorkeakoulututkinto
ylempi korkeakoulututkinto / yliopisto
muu / en halua kertoa

7. TILANTEENI TYÖELÄMÄSSÄ

palkkatyössä
yrittäjä
työtön
opiskelija
eläkkeellä
muu, mikä?

8. ULKOMAANMATKANI

en ole käynyt ulkomailla
olen käynyt ulkomailla 1-3 kertaa
olen käynyt ulkomailla 4-9 kertaa
olen käynyt ulkomailla 10 kertaa tai useammin

9. Valitse sopivin vaihtoehto; PIDÄN ITSEÄNI

suvaitsevaisena ihmisenä
melko suvaitsevaisena ihmisenä
melko ennakkoluuloina ihmisenä
rasistina
en osaa sanoa

10. MINULLA

ei ole / ei ole ollut kontakteja ulkomaalaisiin.
on ollut ainakin satunnaisesti ulkomaalainen puhekumppani.
on ulkomaalainen / maahanmuuttaja tuttu / työkaveri.
on / on ollut ulkomaalainen / maahanmuuttaja ystävä.
on / on ollut ulkomaalainen / maahanmuuttaja puoliso / seurustelukumppani.

11. Valitse itsellesi sopivin vaihtoehto jokaiseen tilanteeseen; KOEN OLEVANI

	1. hyvin ennakko- luuloinen	2. hieman en- nakko- luuloinen	4. melko ennak- ko-luuloton	5. ennakko- luuloton	3. en osaa sa- noa
lapseni ystävien seurassa					
vieraiden ihmisten seuras- sa					
vanhempainilloissa					
vieraiden ulkomaalaisten seurassa					
avoimesti homoseksuaali- sen parin seurassa					
kaupungintalon uuden vuoden vastaanotolla					
kehitysvammaisten seu- rassa					
vastaanottokeskuksen avoimissa ovissa					

12. Arvio omaa mielipidettäsi, valitse sopivin vaihtoehto.**MINUSTA**

	1 = täysin eri mieltä	2 = melko eri mieltä	3 = en osaa sanoa	4 = lähes samaa mieltä	5 = täysin samaa mieltä
Suomen maahanmuuttopolitiikka (=asiat, jotka vaikuttavat ulkomaalaisten maahanmuuttoon) on liian tiukkaa					
Suomessa on liikaa maahanmuuttajia					
työperäistä maahanmuuttoa (ihmiset, joilla on jo työpaikka tiedossa) tulisi helpottaa					
kiintiöpakolaisten (=henkilöt, joilla on YK:n myöntämä pakolaisasema ja joita otetaan Suomeen vuosittain pakolaiskiintiön puitteissa tietty määrä) ottamista pitäisi lisätä					
turvapaikanhakijoiden (henkilöiden, jotka hakevat turvaa vieraasta maasta esim. henkilökohtaisen vainon vuoksi) oleskeluluvan saantia tulisi nopeuttaa					
oleskeluluvan saaneen turvapaikanhakijan perheenyhdistämistä pitäisi helpottaa					
vastaanottokeskukset tulisi lopettaa Suomessa					
irakilaiset ovat syyrialaisia suuremmassa avuntarpeessa					
syyrialaiset ovat parempia ihmisiä kuin irakilaiset					

13. ARVIOI OMAA SUHTAUMISTASI LISTASSA OLEVIIN RYHMIIN. VOIT VALITA KAIKKI ITSELLESI SOPIVAT VAIHTOEHDOT TAI JÄTTÄÄ VALITSEMATTA YHTÄÄN VAIHTOEHTOJA.

	afganistanilainen	irakilainen / syyrialainen	puolalainen / uk- rainalainen / venäläi- nen / virolainen	somalilainen	thaimaalainen
Olen / olisin valmis olemaan					
naapuri					
samassa kaveriporu- kassa / harrastuksessa					
ystävä					
suhteessa / naimisissa					
anoppi / appiukko					
Ajattelen tämän ryh- män					
tekevän hyvin töitä					
lisäävän turvattomuus- dentunnetta					
lisäävän rikollisuutta					
kuluttavan yhteiskun- tamme varoja					
tuottavan uusia tuulia kulttuuriimme					
Käyttäisin tämän ryhmän palveluita					
lääkäri					
kosmetologi					
siivooja					
kampaaja					
ompelija					
ravintoloitsija					
taksi- tai bussikuljettaja					
maataloustyöntekijä					

14. ARVIOI OMAA SUHTAUMISTASI LISTASSA OLEVIIN RYHMIIN. VOIT VALITA KAIKKI ITSELLESI SOPIVAT VAIHTOEHDOT TAI JÄTTÄÄ VALITSEMATTA YHTÄÄN VAIHTOEHTOJA

	homoseksuaali / lesbo	narkomaani	suomalainen heteromies	turvapaikanhakija	vammainen	EU- kansalainen (muu kuin suomalainen)
Olen / olisin valmis olemaan						
naapuri						
samassa kaveriporukassa / harrastuksessa						
ystävä						
suhteessa / naimisissa						
anoppi / appiukko						
Ajattelen tämän ryhmän						
tekevän hyvin töitä						
lisäävän turvattuudentunnetta						
lisäävän rikollisuutta						
kuluttavan yhteiskuntamme varoja						
tuottavan uusia tuulia kulttuuriimme						
Käyttäisin tämän ryhmän palveluita						
lääkäri						
kosmetologi						
siivooja						
kampaaja						
ompelija						
ravintiloitsija						
taksi- tai bussikuljettaja						
maataloustyöntekijä						

15. MITEN VAIKUTAT YLÄKOULUIKÄISEN NUOREN ELÄMÄÄN SEURAAVIEN VÄITETTYJEN ASIOIDEN KOHDALLA

	1 en vaikuta	2 en ainakaan tietoisesti pyri vaikuttamaan	4 vaikutan jonkin verran	5 vaikutan mahdollisuuksieni mukaan	3 en osaa sanoa
ystävien valinta					
seurustelukumppanin valinta					
mielipitesiin / asenteisiin					
harrastusten valinta					
tulevaisuuden suunnitteluun (lukio / ammattikoulu...)					

16. Voit valita kaikki sopivat vaihtoehdot. TIEDÄTKÖ / USKOTKO SINÄ VANHEMPANA KIOUSATAANKO TAI SYRJITÄÄNKÖ LAITILAN VARPPEEN KOULUSSA?

En ole kuullut koskaan ketään kiusattavan
Joskus olen kuullut satunnaisesta kiusaamisesta
Ainahan siellä jotain kiusataan
Omaa lastani on kiusattu / kiustaan koulussa
Lapseni kaveria on kiustattu / kiusataan
Koulussa kiustaan seksuaalivähemmistöihin kuuluvia
Koulussa kiusataan maahanmuuttajataustaisia
Koulussa kiustaan vammaisia
Oma lapseni kiusaa

Maahanmuuttaneiden nuorten teemahaastattelu

POHJATIEDOT:

Sukupuoli

- tyttö
- poika
- muu

Luokka

- 7 lk
- 8 lk
- 9 lk

Kauanko olet ollut Suomessa?

PERHE

- Keitä perheeseesi kuuluu?
- Millainen suunnitelma sinulla ja perheelläsi on, aiotteko jäädä Laitilaan/ Suomeen pysyvästi?
- Onko koko perheesi Laitilassa?
- Ovatko vanhempasi töissä?

KOULU ja VIIHTYVYYS

- Millainen paikka on Varppeen koulu?
- Miten viihdyt Varppeen koulussa?
- Osaavatko opettajat tukea sopeutumistasi ryhmään?
- Miten helppoa sinun on ollut saada ystäviä?
- Onko sinulla ystäviä koulussa? Muualla?
- Ovatko he suomalaisia vai muualta tulleita?
- Tiedätkö kiusataanko Varppeen koulussa ketään?
- Millaiset syyt johtavat kiusaamiseen?
- Onko ystäviäsi kiusattu?
- Onko sinua kiusattu?
- Oletko sinä kiusannut muita?

ERILAISUUS JA HAASTEET

- Osaatko kertoa millaisissa asioissa suomalaisten tavat eroavat oman kulttuurisi tavoista?
- Millaisissa tilanteissa on tullut väärinymmärryksiä? Miten niistä on selvitty?
- Millaisia suomalaiset ovat?